

International Journal of Language Academy

E-ISSN: 2342-0251

DOI Number: <http://dx.doi.org/10.29228/ijla.69563>

Research Article

Memiş, M. ve Kara, M. (2023). Yabancı/İkinci dil öğretiminde kelime hazinesi geliştirme yöntemleri. *International Journal of Language Academy*, 11 (2), 181-205.

Volume 11/2 June 2023

p. 181-205

Article History:

Received

19/04/2023

Accepted

18/05/2023

Available online

25/06/2023

YABANCI/İKİNCİ DİL ÖĞRETİMİNDE KELİME HAZİNESİNİ GELİŞTİRME YÖNTEMLERİ

**Vocabulary Improvement Methods
in Foreign/ Second Language Teaching**

Muhammet MEMİŞ¹

Mehmet KARA²

Öz

Hedef dilde herhangi bir öğretimin yapılabilmesini mümkün kılmak için gerekli olan yüksek sıklığa sahip sözcüklerin öğretimi yoluyla dilde ilerlemenin ve gelecek öğretimlerin zeminini oluşturmak, öğrenenlerin sözlü ve yazılı olarak hedef dili anlayabilmelerini mümkün hale getirerek onların kendilerini hedef dilde ifade edebilmelerini sağlamak, dil öğrenim sürecinde örtük biçimde gelişmekte olan kişisel söz varlığının genişlemesine katkıda bulunmak gibi amaçlarla gerçekleştirilen ve yabancı/ikinci dil öğretim sürecinin temel bileşenlerinden birisi olan kelime öğretimi sürecinde etkili sonucu alabilmek için birçok uygulamaya başvurulmaktadır. Yabancı ve ikinci dil öğretimi sürecinde kelime öğretimi çerçevesinde yapılan bu uygulamalar sırasında kullanılan yöntem ile stratejileri öğretici ve öğrenici ekseninde iki kategori altında ele almak mümkündür. Sözü edilen yöntem ve stratejilerin bir kısmı doğrudan kelime öğretimine/öğrenimine, bir kısmı sözcüklerin anlamlarının açıklanmasına, bir kısmı ise öğretilen/öğrenilen kelimelerin pekiştirilmesine yönelik olarak kullanılır. Bu anlamda yabancı ve ikinci dilde kelime öğretimi kapsamında yer verilen ve öğretim sürecinde doğrudan pratiğe dönüştürülebilir bütün uygulamalar, yöntem kavramının çatısı altına alınarak *açıklama, öğretim ve pekiştirme* biçiminde üç ana başlık altında toplanabilir. Bu çalışmada, yabancı/ikinci dilde sözcük öğretimi için yaygın biçimde işe koşulan ilgili kelime öğretim yöntemlerinin alan yazından yararlanılarak tek bir çalışma içerisinde toplu bir biçimde sunulması amaçlanmıştır. Bu doğrultuda çalışmada 11 açıklama, 14 öğretim ve 15 pekiştirme olmak üzere toplam 45 ayrı kelime öğretim yöntemine yer verilmiştir.

Anahtar Sözcükler: Kelime hazinesi, kelime öğretimi, kelime öğretim yöntemleri, yabancı dil, ikinci dil

¹ Doç. Dr., Ondokuz Mayıs Üniversitesi, Türkçe ve Sosyal Bilimler Eğitimi Bölümü, muhammet.memis@omu.edu.tr, <https://orcid.org/0000-0001-6037-3958>

² Prof. Dr., Gazi Üniversitesi, Türkçe ve Sosyal Bilimler Eğitimi Bölümü, fmkr48@gmail.com, <https://orcid.org/0000-0003-4691-5460>

International Journal of Language Academy

Volume 11/2 June 2023 p. 181-205

Total Number of Issues 45

Adana/Turkey

Abstract

Vocabulary teaching aims to lay the groundwork for language progression and future teaching by teaching high-frequency vocabulary essential for any instruction in the target language. Additionally, it enables learners to express themselves in the target language, both orally and in writing, by enhancing their comprehension. Lastly, vocabulary teaching also contributes to expanding learners' personal vocabulary, which is implicitly developed through the language learning process. In vocabulary teaching, which is one of the basic components of the foreign/second language teaching process, many practices are used to get the most effective results. For example, it is possible to categorize the methods and strategies used during vocabulary teaching in the foreign and second language teaching process into two categories such as instructor-based and learner-based. Some of these methods and strategies are used for direct vocabulary teaching/learning, some for explaining the meanings of words, and some for reinforcing the words taught/learned. In this sense, all practices included in the scope of vocabulary teaching in foreign and second languages and can be directly transformed into practice in the teaching process can be grouped under three main headings: *explanation*, *teaching*, and *reinforcement* under the concept of method. This study aims to present the widely used vocabulary teaching methods for teaching vocabulary in a foreign/second language in a single study by utilizing the literature. In this direction, 45 different vocabulary teaching methods, including 11 explanations, 14 instructions and 15 reinforcement, were included in the study.

Keywords: Vocabulary, word teaching, word teaching methods, foreign language, second language

GİRİŞ

Yabancı/ikinci dil öğretiminin temel hedefi öğrenenlerin hedef dili dört temel dil becerisinde etkili bir şekilde kullanabilmesidir. Bu hedefe ulaşmak içinse iki bilgi türüne ihtiyaç vardır. Bunlardan birincisi dil bilgisi, ikincisi kelime bilgisidir. Okunanların ve dinlenenlerin doğru bir şekilde anlamlandırılması sözcüklerin doğru anlamlandırılmasına bağlı olduğundan, kelime dağarcığında var olan eksiklik, bireyin herhangi bir düşünceyi anlamasını; hissettiği veya anlamlandırmaya çalıştığı durumu anlatmasını engelleyen bir sorun olarak karşımıza çıkar (Karataş, 2007, s. 144). Bu durum göz önüne alındığında bir dili yabancı dil olarak öğrenenlere kelime öğretimi yapılmasının gerekliliği kendiliğinden ortaya çıkmaktadır. Yabancı/ikinci dil öğrenenlerin kelime hazinesinin geliştirilmesi konusunda dil eğitimi-öğretiminin tüm paydaşları hem fikir olmakla beraber, bu geliştirme sürecinin hangi anlayış doğrultusunda yürütüleceği hususunda görüş ayrılıkları bulunmaktadır. Bazı araştırmacılar kelime öğretiminin doğrudan yapılması gerektiğini (Coady, 1993; Ellis, 1994; Graves, 2006; Harmer, 1991) bazıları ise öğretimin dolaylı olarak okuma etkinlikleri çerçevesinde örtük olarak yapılması gerektiğini (Hermann, 2003; Hulstijn, 2003; Nagy, 1997; Wode, 1999) savunmaktadır. Kelime öğretim sürecinde hem doğrudan hem dolaylı öğretim yöntemlerinin bir arada kullanılmasının ise en ideal öğretim başarısını getireceğini ileri süren araştırmacılar da mevcuttur (Smith, 1997; Nation, 2001). Yabancı/ikinci dil öğretiminde öğreticiler ve öğrenenler tarafından ulaşılabilen ve kullanılabilen kaynaklar ile derslere ayrılan sürenin sınırlı olduğu dikkate alındığında, doğrudan ve dolaylı kelime öğretim yöntemlerinin dengeli bir birleşiminin sözcük öğretimi ve öğreniminde en ideal sonucu ortaya çıkaracağı ifade edilebilir (Memiş, 2018, s. 1283). Her iki öğretim anlayışına da birbirinin eksiklerini tamamladığı için ihtiyaç duyulmaktadır (Schmitt, 2007, s. 33).

Yabancı/ikinci dilde kelime öğretiminin amaçları (Memiş, 2018, s. 1281):

- *Hedef dilde öğretim yapılabilmesi için gerekli olan sıklığı yüksek kelimeleri öğretmek ileri eğitim ve öğretimlerin zeminini oluşturmak,*
- *Öğrenenlerin hedef dili anlayabilmesini ve bu dilde kendini yazılı ve sözlü olarak ifade edebilmesini sağlamak,*

- Okuma ve dinleme yoluyla dolaylı ve örtük olarak genişlemekte olan kelime hazinesinin gelişimini hızlandırmak,
- Bilinmeyen sözcüklerin anlamını çıkarabilme becerisinin gelişimine katkı sağlamak,
- Tek başına öğrenim sırasında oluşabilecek anlam yanılgısı (anlamı yanlış öğrenme) ihtimalinin önüne geçmek,
- İki dilli sözlüklerin ve internet tabanlı çeviri uygulamaların niteliği ve yapısından kaynaklanabilecek yanlış öğrenimleri engellemek,
- Sözcüklerin özellikle kültürel açıdan öğrenenlerin tek başına ulaşamayacakları anlamlarını öğrenmelerini sağlamak,
- Yalnız başına kelime öğrenme yollarını öğretmek (Memiş, 2018, s. 1281) şeklinde ifade edilebilir.

Yabancı ve ikinci dil öğretimi sürecinde kelime öğretimi çerçevesinde yapılan uygulamalar sırasında kullanılan yöntem ve stratejileri öğretici ile öğrenici ekseninde (Memiş, 2018; 2019) iki kategori altında ele almak mümkündür. Bu yöntem ve stratejilerin bir kısmı doğrudan kelime öğretimine/öğrenimine, bir kısmı sözcüklerin anlamlarının açıklanmasına, bir kısmı ise öğretilen/öğrenilen kelimelerin pekiştirilmesine yönelik olarak kullanılır. Bu anlamda yabancı ve ikinci dilde kelime öğretimi kapsamında yer verilen ve öğretim sürecinde doğrudan pratiğe dönüştürülebilir bütün uygulamalar, yöntem kavramının çatısı altına alınarak *açıklama, öğretim ve pekiştirme* biçiminde üç ana başlık altında toplanabilir.

1. AÇIKLAMA YÖNTEMLERİ

Yabancı/ikinci dil öğretimi sürecinde kullanılan metinlerde karşılaşılan kelimelerin ve sözcük öğretimi çerçevesinde sunulan kelimelerin anlamını açıklamak üzere öğreticiler tarafından başvuru alan çeşitli yöntemler vardır. Bu yöntemler genellikle belli bir sırayı izler ve biri çalıştığı zaman diğerinin kullanılmasına gerek kalmaz. Ancak öğretici kelimenin anlamını açıklarken kullandığı bir yöntem işe yaramadığında ikinci, üçüncü hatta dördüncü yönteme başvurmak durumunda kalabilir. Öğreticilerin sözcüklerin anlamını açıklarken tercih edeceği yöntemin belirlenmesinde hedefteki sözcüğün türü, sınıftaki öğrenenlerin seviyeleri, demografik özellikleri, öğretime ayrılan süre ve öğretim amaçları etkili olmaktadır. Yabancı/ikinci dil öğretirken izlenebilecek adımlar genel itibarıyla şu sıralamada ilerlemektedir (Memiş, 2018, s. 1285-1286):

1. *“Eğer hedef sözcük gerçek bir nesneyi karşılıyorsa ve sınıf ortamına getirilebilecek nitelikte ise bu gerçek nesne doğrudan öğrenenlere gösterilir. Bu tekniğin kullanımına uygun sözcüklerin türü genellikle isimdir (Kitap, kalem, masa, elma, kapı vb.). Bu şekilde öğrenilen kelimeler nesne ile doğrudan karşılaştığı için büyük çoğunlukla kalıcı olmakta, öğrenenler için sözcüklerin hatırlamak ve üretim becerilerinde kullanmak daha kolay olmaktadır.*
2. *Hedef sözcük jest ve mimikler kullanılarak gösterilmeye çalışılır. Bu teknik çoğunlukla somut fiillerin ve insanın duygusal durumuyla ilişkili sıfatlarının anlamlarının açıklanması için uygundur (Yürümek, oturmak, gülmek, ağlamak, vurmak; üzgün, mutlu, tedirgin vb.).*
3. *Öğretmenin çizim yeteneği varsa hedef sözcüğü yansıtan resim, şekil, kroki türlerinden uygun olanı veya hepsi tahtaya çizilir. Bu teknik daha çok eğitim ortamına getirilmesi mümkün olmayan nesnelere ve jest ve mimiklerle ifade edilmesi zor ya da olanaksız fiillerin açıklanmasında kullanılır (Orman, deniz, nehir, güneş; binmek, ölmek, toplamak, çıkarmak, akmak vb.).*

4. *Gazete, dergi gibi otantik malzemelerden veya internet ortamından alınan resim, afiş ve posterler aracılığıyla hedef sözcük veya sözcükler öğretilmeye çalışılır. Bu teknik genellikle bir tema etrafında toplanan kelimelerin ve eşdizimli sözcüklerin öğretiminde tercih edilir. Örneğin, meyveler, mevsimler, günler, aylar, hayvanlar, kıyafetler, araç-gereçler gibi konu başlıklarında ilgili sözcüklerin resimlerinin toplu halde bulunduğu bir afiş öğretim sürecinde kullanılır.*
5. *Öğretim için bilinçli ve özel olarak hazırlanmış kelime kartları, posterler, etkileşimli mobil uygulamalar, animasyonlar, video gibi araçlar da kelime öğretimi ve kelime anlamının açıklanması çalışmalarında kullanılabilir. Her sözcük için böyle materyaller mevcut olmayacağından bu teknik ancak ilgili materyallere sahip olunması durumunda işe koşulabilir. Hedef dildeki sözcüklerin öğretiminde görsel öğelerden yararlanmak aynı zamanda bir somutlaştırma çalışması anlamına da geleceğinden özellikle temel seviyelerde önemli katkılar sağlayacaktır.*
6. *Hedef sözcük öğrenenlerin daha önce öğrenmiş oldukları kelimeler yardımıyla açıklanmaya çalışılır. Bu noktada öğrenenlerin hangi seviyede hangi kelimeleri bildikleri öğreticinin bilgisi dâhilinde olmalıdır. Öğrenenlerin daha önce görüp sözcük dağarcığına katmadıkları kelimelerle hedef dilde yapılacak bir açıklamanın, anlamın kavranmasından çok anlam karmaşasına yol açacağı bilinmelidir.*
7. *Hedef sözcüğün eş, yakın ve zıt anlam ilişkisi olan başka sözcüklerle ilişkilendirilmesi ve anlamının açıklanması ya da sözcüğün öğretimi sırasında bu kelimelerden yararlanılması, öğrenenlerin zihinlerinde daha fazla bağlantı kurulmasına, dolayısıyla hedef sözcüğün öğrenilip kalıcı olmasına ve hatırlanmasına yardımcı olur. Bu nedenle mümkün olduğu durumlarda hedef kelime eş, yakın ve zıt anlamlı sözcükler yardımıyla açıklanıp öğretilir.*
8. *Eğer öğrenenlere morfolojik farkındalık eğitimi verilmişse öğrenenlerden hedef sözcüğü oluşturan parçaları incelemesi ve anlamı hakkında fikir yürütmesi istenebilir. Bu durumda öğrencinin tahminin doğruluğu yanlış bir anlam çıkarımını önlemek adına öğretici tarafından kontrol edilmeli, gerekirse düzeltilmelidir.*
9. *Dil öğrenenler yeterli kelime hazinesine sahip olduklarında ve anlama becerilerini yeterli derecede geliştirdiklerinde bağlamsal ipuçlarından ve metnin genel bağlamından yola çıkarak kelimenin anlamını çıkarma denemesi yapabilirler. Bir önceki maddede olduğu gibi bu çıkarımların doğruluğu öğretici tarafından mutlaka kontrol edilmelidir.*
10. *Bilinmeyen bir kelime ile karşılaşıldığında öğrenenlerden temel seviyelerde iki dilli, ilerleyen seviyelerde ise hedef dilde yazılmış sözlüklerden yararlanılması istenir. Bu noktada özellikle yabancı dil öğrenenlerin kullanımına uygun olarak hazırlanmış sözlük ihtiyacı olduğu rahatlıkla söylenebilir. Türkçe özelinde yabancı dil öğrenenlere yönelik seviye uygun nitelikte bir sözlük maalesef henüz hazırlanmamıştır.*
11. *Öğrenenler tüm çabalarına rağmen kelimenin anlamını tam olarak kavrayamıyorsa bu durumda öğreticinin kullanacağı dile hâkim olması kaydıyla sözcüğün öğrenenlerin ana dilindeki veya araç dil olarak kullandıkları dildeki karşılığı doğrudan söylenir” (Memiş, 2018, s. 1285-1286).*

2. ÖĞRETİM YÖNTEMLERİ

2.1. Soru-Cevap Yöntemi

Belirlenen amaç ve kapsam doğrultusunda öğretmen tarafından önceden hazırlanan soruların etkinlik sırasında sorulması ve bu sorunların öğrenciler tarafından yanıtlanması esasına dayanır. Bu soruların asıl amacı öğrencilerin kelimeleri bilip bilmediğini ortaya koymak ve eksikleri belirlemek değil, onları öğretilcek kelimeler noktasında düşünmeye yönlendirmektedir. Kelimeler üzerinde düşünme ve bu düşüncelerden kelimelerle ilgili kanı oluşturma uygulamaları sözcüklerin zihinde kalıcılığını artırmakta, öğrenimin kişiselleşmesine yardımcı olmakta ve sözcükleri hatırlama kolaylığı sağlamaktadır. Bu yöntemde hem sorular hem de sorulara verilen cevaplar aynı derecede önemlidir. Bu açıdan öğretmenlerin hazırlayacağı sorular “bu ne demek” tarzında olmamalı; öğrencilerin vereceği cevaplar da tek kelimelik yanıtlardan oluşmamalıdır. Bu konuya azami derecede önem verilmeli, öğretmenin sorduğu her soru mutlaka cevabı netleştirilerek sonuçlandırılmalıdır.

Soru-cevap yönteminin uygulanabilmesi için muhakkak bir metne ihtiyaç vardır. Dil eğitimi için seçilmiş veya hazırlanmış olan metnin okuma/dinleme anlama çalışmalarının akabinde metinde yer alan bilinmeyen kelimeler ile öğretimi hedeflenen yeni kelimelerin öğretiminde işe koşulabilir. Bunun içinse öğrenenlerin belli bir kelime bilgisine sahip olması gerekir. Bu yüzden soru-cevap yöntemi temel düzeylerde kullanılmaya çok uygun değildir. Sorulacak sorular hedef kelimelerle öğrenenlerin hâlihazırda bildikleri kelimeler arasındaki ilişki kurdurmaya yönelik olarak hazırlanmalıdır. Bu yöntem ayrıca öğrenenlerin daha önce öğrenip zihinlerinde anlamını oturtamadıkları sözcüklerin açıklanmasında da etkin bir şekilde kullanılabilir.

2.2. Dramatizasyon Yöntemi

Sözlük anlamı oyunlaştırma olan dramatizasyon dil eğitimi sürecinde bir öğretim yöntemi olarak kullanımı öğrenenlerin yazılı metinlerde yer alan olay ve durumları aktif biçimde canlandırmaları şeklinde gerçekleşmektedir. Öğrenenlerin aktif katılımını zorunlu kılması, sosyalleşme ve iletişim gerektirmesi, birçok duyuya ve zekâ türüne hitap etmesi ve dil becerilerinin tamamının işe koşulmasını mümkün kılması nedeniyle öğretimin başarısını artıran oldukça etkili ve işlevsel bir yöntemdir. Yabancı dil öğretimi sürecinin her aşamasında rahatlıkla kullanılabilen dramatizasyon yönteminin ilk kullanımı tanışma etkinliği ile birlikte olur. Bu etkinlik hem sınıfta birbirine yabancı olan ve kendini yabancı ortamda hisseden öğrenenlerin gergin ve çekingen ruh halinin ortadan kaldırılmasına hem de sınıf içi iletişimin başlatılmasına vesile olur. Dramatizasyon yönteminin, yabancı/ikinci dil öğretimi sürecinde kelime öğretimi çerçevesindeki kullanımı öncelikle öğretici üzerinden yapılmaktadır. Bu yöntemden, özellikle beden dilinin kullanımı ile birlikte hareket bildiren fiillerin öğretilmesinde ve bu sözcüklerin anlamlarının açıklanmasında etkili bir şekilde yararlanılabilmektedir. Dramatizasyon daha sonraki süreçte ise öğrenenlerin hedef dildeki bilgilerinin ve seviyelerinin ilerlemesine bağlı olarak da daha çok deyimlerin ve atasözlerinin oyunlaştırılarak öğretiminde kullanılmaktadır. Bu yöntemden yabancı/ikinci dilde kelime, kavram, deyim ve atasözü öğretirken istifade edilebilmesinin tek yolu öğreticinin iyi bir hazırlık yapması, öğreteceği kelimeleri önceden belli bir senaryo çerçevesinde metinleştirmesi ve canlandırma öncesinde görseller, videolar vb. ek materyallerle öğrenenleri uygulama etkinliğine hazırlamasıdır.

2.3. Beyin Fırtınası Yöntemi

Bir soruna çözüm üretmek veya herhangi bir konuda sınırlama ve bağlayıcılık olmadan fikir oluşturmaya dayalı bir yöntem olan beyin fırtınası öğrenenler tarafından önerilen düşüncelerin etkinliğin sonunda değerlendirilip bir sonuca bağlanması esasına

dayanmaktadır. Yabancı/ikinci dil öğretiminde bu yöntem hem öğretim hem de pekiştirme amaçlı kullanılabilir.

Beyin fırtınası sözcüklerin öğretimine yönelik olarak öğretici tarafından hazırlanan metnin anlama çalışmalarının akabinde seçilen kelimelerin anlamının öğrenenlere sunulması ve bu konuda yürüttükleri tahminlerin tahtaya yazılması şeklinde uygulanabilir. Daha sonra öğrencilerin sözcüklerin anlamıyla ilgili önerdikleri karşılıklar sınıfça değerlendirmeye sunulur ve öğretmen tarafından doğru anlamın verilmesi ve kelimelerin kullanımının örnek cümlelerle somutlaştırılmasıyla etkinlik bitirilir. Beyin fırtınası yöntemi pekiştirme amacıyla kullanılacağı zaman ise belirlenen tema ve konu etrafında öğrenenlerden bu konuyla ilişkili olabilecek çeşitli sözcükler önermeleri istendikten sonra önerilen sözcükler öğrenenlerin de katılımıyla çeşitli kategoriler altında sınıflandırılır. Mümkünse bu kategoriler öğrenciler tarafından belirlenir ve isimlendirilir. Konu kapsamı dışında kalan sözcükler de ayrıca belirlenerek elenir. Daha sonra kategoriler altında yer verilen kelimelerin hangi açılardan ilişkili oldukları konusunda da fikir yürütme etkinliği yapılır. Ortaya çıkan kategori ve altındaki sözcükler son olarak kavram haritasına dönüştürülebilir.

2.4. Kavram Haritası Yöntemi

Kavram haritaları, bir kavramı, onu oluşturan parçaları ve bu kavramların birbiriyle olan bağlantılarını gösteren (Güneş, 2013) görsel bir haritadır. Kavram haritası yöntemi kelime öğretiminde hem öğreticinin kendisi tarafından bir öğretim yöntemi olarak hem de öğrenenlerin kavram haritası hazırlaması şeklinde bir etkinlik çeşidi olarak uygulanabilmektedir. Kelimelerin anlamlarının görselleştirilmesi, kavramlar arasındaki ilişkilerin net bir şekilde gösterilmesi ve bu ilişkiler üzerinden anlamlandırma sürecinin işletilmesi nedenleriyle kavram haritalarının kelime öğretiminde kullanımı oldukça işlevsel olmaktadır. Kavram haritalarının yabancı/ikinci dil öğretiminde etkili bir şekilde kullanılabilmesi içinse şunlara dikkat edilmelidir.

- Kelime ve kavramlar mutlaka belli bir tema etrafından ve birbiriyle doğrudan anlam ilişkisi olan sözcükler arasından seçilmelidir.
- Seçilen hedef kelimeler doğrudan kavram haritası şeklinde sunulmamalı, bu sözcükler öncelikle bir metin üzerinden bağlam içinde gösterilmelidir.
- Hazırlanan kavram haritası için seçilecek kelimelerden merkezde yer alan kavramlar mutlaka öğrenenler tarafından bilinen kelimeler arasından seçilmeli ya da kavram haritası işe koşulmadan önce temel kavramların anlamı açıklanmalıdır. Böylelikle diğer kavramlarla olan ilişkiler öğrenenler tarafından daha kolay anlaşılabilir.
- Hedef (bilinmeyen) kelimeler ile öğrenenler tarafından hâlihazırda bilinen kelimeler arasında bir denge kurulmalı, bu oran yediye üç veya altıya dört şeklinde belirlenmelidir. Böylece öğrenenler ön bilgilerini kullanarak kavram haritasında yer alan hedef kelimeleri anlamlandırıp öğrenebileceklerdir.

Kavram haritası kullanılarak yapılacak kelime öğretimi için seçilen sözcükler, içinde yer aldıkları konu çerçevesinde farklı işlevlere göre sınıflandırılabilir nitelikte olmalıdır. Örneğin, restoranda kullanılan kelimelerle ilgili hazırlanacak bir kavram haritasında yemek pişirme, yemek yeme, servis etme, hesap ödeme ve bu başlıkların altında yer verilebilecek şekilde aşçı, et, yağ, garson, peçete, tabak, lüks, pahalı, lezzetli vb. ilişkili sözcükler bulunmalıdır. Bu kelimeler kendi aralarında anlamsal ilişkilerine ve yakınlıklarına göre sözü edilen başlıklar altında gruplandırılmalıdır.

2.5. Not Alma Yöntemi

Not alma yöntemi, herhangi bir dinleme/izleme ve okuma metninin anlama sürecinde öğrenenin etkinlik öncesi belirlediği önemli yerleri vurgulama, anahtar kelimeleri veya bilmediği sözcükleri belirme gibi çeşitli amaçlar doğrultusunda almış olduğu notlar ve yapmış olduğu işaretlemeleri kapsar. Not alma yönteminin uygulanabilmesi için ya öğrenenlerin bu konuda önceden bilgi sahibi olması ya da öğretim süreci içerisinde bu konuda bir eğitime tabi tutulması gerekir. Aksi takdirde metinlerdeki bilgilerin aynısının not biçiminde başka bir kâğıda geçirilmesi bu yöntemin amacına ulaşmasını engeller. Not alma veya aldırma yabancı/ikinci dil öğretiminde kelime öğretimi özelinde iki türlü kullanılabilir. Birincisi öğretmenin öğretim için belirlediği kelimelerin anlamını açıklaması ve bunları öğrenenlere not ettirmesi şeklinde yapılır. Bu tür bir uygulama genellikle başlangıç seviyelerinde temel kelime hazinesini oluşturma amacıyla tercih edilmektedir. Öğretmen eğer bu şekilde bir not aldırma yolu benimsemişse hedef kelimelerle ilgili mutlaka örnek cümleler de yazdırmalı ve bu sözcüklerin birlikte kullanıldığı durum eklerini de söylemeli ve not ettirmelidir. Not alma yöntemi öğrenenler tarafından kelime öğrenimi için genellikle okuma ve dinleme/izleme metinlerinde karşılaştıkları yeni ve bilinmeyen kelimeleri ile kalıp ifade, deyim ve atasözlerini ve anlamlarını ilgili metnin kenarına ya da uygun bir yerine not almaları şeklinde kullanılır. Bu şekildeki kullanımın sorunu ise alınan notlara daha sonra yeniden dönülüp bakılmamasıdır. Bunun çözümü ise öğrenenlerden bir kelime defteri oluşturmaları istemek ve bunu zorunlu tutmaktır. Kelimelerle ilgili alınan notların gün sonunda bu deftere düzenli bir şekilde geçirilmesi ve zaman zaman pekiştirme amacıyla kullanılması not alma yönteminin etkili ve başarılı olmasını sağlayacaktır.

2.6. Bağlamda Arama Yöntemi

Bağlamda arama yöntemi, özel amaçlı seçilmiş olan metnin sahip olduğu bağlam ve bu bağlamda yer alan ve önceden bilinen kelimelerin kullanılarak bilinmeyen veya hedef kelimelerin anlamlandırılması esasına dayanır. Bu süreçte öğrenenlerin sahip oldukları kelime hazinesi, buldukları dil seviyesi ve zihinsel becerilerini kullanabilme yeterlilikleri önemli rol oynamaktadır. Yöntemin başarılı bir şekilde uygulanabilmesi için öğrenenlerle birlikte bağlamda anlam arama yeteneğinin geliştirilmesine yönelik olarak örnek uygulamalar yapılmalı ve bağlamdan yararlanılarak anlamı çözümlenecek ve öğrenilecek sözcükler isabetli seçilmelidir. Bu örnek uygulamalar sırasında öğrenenlere nelere dikkat etmeleri gerektiği açık biçimde örneklerle gösterilmeli, öğrenenlerin denemelerinde anlama ulaşmalarına yardımcı olacak adımlar atılmalıdır. Uygulama öncesinde yapılacak hazırlıklarda da metin ve sözcük seçimi doğru yapılmalı ve dil seviyesine göre zorluk düzeyi iyi ayarlanmalıdır. Yöntemin uygulanması ise 6 aşamada gerçekleştirilmektedir.

1. Birinci aşamada öğretici tarafından seçilmiş olan hedef sözcükler tahtaya yazılır ve öğrenenler bu kelimeleri incelemek üzere yönlendirilir. Bu süreçte sözlük kullanımına kesinlikle izin verilmez. Öğretmen öğrenenleri sorularla yönlendirebilir. Sorular, kelimeleri ortak bir kategori altında toplatma, birbiriyle anlamsal açıdan yakınlık olan sözcükleri belirletme, şekilsel benzerlikleri buldurma, ek-kök-gövde ilişkisini kullanarak tahminde bulundurmaya yönelik olarak çeşitlendirilebilir.
2. İkinci aşamada öğrencilere sözcüklerin anlamı sorulur ve bu sürece kelimenin anlamını bilen öğrenciler kadar bilmeyen öğrencilerin de dâhil olması sağlanır. Öğrenenlerden istenen cevaplar tek kelimelik yanıtlardan ziyade kelimenin anlamını açıklamaya yönelik olarak betimleyici veya tanımlayıcı cümleler olmalıdır. Bu doğrultuda öğrenciler ikaz edilerek yönlendirilir. Öğretmen bu hususta örnek uygulamalar yapar. Her kelime ayrı ayrı ele alınır ve her kelime için anlam

- önerisinde bulunan öğrenciden sözcüğü doğru anlam çerçevesinde kullanabildiğini göstermek üzere bir cümle kurması ve bu cümleyi defterine yazması istenir.
3. Üçüncü aşamada öğretmen tarafından önceden hazırlanmış olan ve hedef sözcükleri içeren metinler işe koşulur. Bu metinler projeksiyon kullanılarak yansıtılabilir ve okuma anlama etkinliği sınıfta gerçekleştirilebilir veya öğrenenlere çalışma kağıdı olarak dağıtılarak etkinlik bireysel olarak yaptırılabilir. Metinlerin okunması sürecinde hedef sözcüklere dikkat edilmesi ve başka herhangi bir bilinmeyen kelime ile karşılaşırsa altının çizilmesi söylenir. Bir önceki aşamada öğrenenlerin kendi kurdukları cümle ve önerdikleri anlamla sözcüğün metinde kazandığı anlam arasında tutarlılık olup olmadığının karşılaştırılması istenir. Eğer bu tutarsızlık varsa öğrenciler ilgili kelimeyle yeni bir cümle kurarak defterlerine yazmalıdır.
 4. Dördüncü aşamada metindeki hedef kelimelerden bu aşamaya kadar anlamı henüz çözülememiş olan sözcüklerin anlamını bağlamı kullanarak tahmin etmeye ve ortaya çıkarmaya yönelik yönlendirmede bulunulur. Bu yönlendirme, sözcüğün içinde bulunduğu cümleyi tahlil etme, sözcüğün türünü ve yüklemle olan ilişkisini belirleme, bir önceki ve bir sonraki cümleye bakma, metnin genel havasını dikkate alarak kelimenin olumlu mu olumsuz mu anlam taşıdığını belirleme gibi eylemleri kapsar. Burada öğrenciler tarafından yürütülen fikirlerin ve yapılan tahminlerin doğruluğu öğretici tarafından teyit edilmelidir. Eğer tahmin doğruysa öğrenenlerden sözcüğün içinde bulunduğu bir cümle kurarak bunu defterlerine yazmaları istenir.
 5. Beşinci aşamada ise önceki dört aşamada anlamı öğrenenlerin kendi bilgi ve çabasıyla çözemediği sözcüklerin anlamlarını netleştirme çalışmaları yapılır. Bu çalışmalar öğretmen tarafından açıklama yapılması veya sözlük kullanımını içerir. Eğer öğretmen açıklama yapacaksa bunu yalnızca hedef dilli kullanarak yapmalı ve açıklama sırasında mutlaka ayakta olmalıdır. Açıklamalarında vermeye çalıştığı anlamı ise mutlaka çok sayıda örnek cümle ve bağlamla desteklemelidir. Öğrenenler sözlük kullanarak kelimelerin anlamını bulmaya çalıştıklarında ise kullanılan sözlüklerin hedef dilde açıklamalı olmasına ve örnek cümle içermesine dikkat edilmelidir. Sözlük kullanımının sonunda öğretici anlamın doğru anlaşılıp anlaşılmadığını kontrol etmeli ve öğrenenlerden bu sözcüklerle birer cümle kurmalarını istemelidir.
 6. Altıncı aşamada öğrenenlerden, önceki aşamalarda her bir sözcük için önerdikleri anlamalara ve yazdıkları örnek cümlelere bakarak kelime defterlerine bu sözcüğün anlamını kendi cümleleriyle yazmaları ve bu tanımları takiben de bir örnek cümle oluşturmaları istenir. Daha sonra ise hedef sözcükler tahtaya yeniden yazılır ve öğrencilere bu sözcükleri kullanarak bir metin yazmaları söylenir. Metinler sınıfta paylaşılır ve birlikte kontrol edilir.

2.7. Farklı Anlamlara Dikkat Çekme Yöntemi

Kelimelerin somut, temel ve birinci anlamı dışında kazandığı anlamları öğretmek yabancı/ikinci dil öğretimin kapsamındaki kelime öğretim çalışmalarının en zorlu olanıdır. Bu öğretimin yapılabilmesi için öğrenenlerin hedef sözcüklerin temel anlamlarını mutlaka biliyor olması gerekmektedir. Yapılacak öğretimin bu temel anlamın üzerine kurulacaktır. Bunun için öncelikle öğrenenlerin seviyesine göre öğrenmeleri gereken ikinci, üçüncü anlama sahip ve mecaz anlam kazanmış olan sözcükler belirlenmelidir. Bu öğretimde otantik metin kullanılması pek olası değildir bunun yerine öğreticiler önceki seviyelerde öğretilen sözcükleri dikkate alarak bu sözcüklerden uygun olanları B1 seviyesinden itibaren seçerek öğretmeye başlayabilir. Uygulama hazırlığı, seçilen sözcüklerin temel anlamı ile kazandığı diğer anlamlarını içeren okuma metinlerin oluşturulması ile başlar. Temel anlamın sunulduğu kısa metin ve ikinci, üçüncü veya

mecaz anlamların verildiği diğer metinler hedef sözcükler uygun bir yöntemle vurgulanır. Daha sonra bu metinler öğrenenlere sırasıyla dağıtılır ve okutulur. Aynı zamanda metinler yansıtılır. Okuma sonrasında hedef sözcüklere dikkat çekilerek temel anlamla diğer anlamlar arasında nasıl bir anlamsal ilişki olduğu ortaya koyulur. Bu anlam farklılığı örneklerle açıklanmaya çalışılır. Daha sonra seçilen sözcüğün sahip olduğu farklı anlam sayısı dikkate alınarak tahtaya birinci anlam, ikinci anlam üçüncü anlam başlıklarının altında kelime tekraren yazılır. Öğrenenlerden bu kategorilerin altına birer cümle yazmaları istenir.

2.8. Kelime Listesi Oluşturma Yöntemi

Yabancı/ikinci dil öğretimi dil seviyelerine göre öğrenenlerin bilmeleri gereken dil bilgisel yapılar, kullanmaları gereken iletişimsel ve dilsel yetenekler ve sahip olmaları gereken kelimeler şeklinde yapılandırılmış bir süreci içerir. Hem dil bilgisel yapıların hem de dil becerilerinin işletilebilmesi içinse ihtiyaç duyulan sözcüklerin öncelikli olarak öğrenilmesi gerekir. Bu kelimeler bazı dillerde sıklık çalışmaları dikkate alınarak seçilmiş ve öğretim sürecine alınırken bazı dillerde ise tema, konu ve öğrenen ihtiyacı gözetilerek belirlenmiş ve öğretime dâhil edilmektedir. Her iki anlayışta da öğrenilmesi gereken belli bir kelime grubu bulunmaktadır. Bu grupta bulunan kelimelerin liste haline getirilerek öğrencilere verilmesi ve kelime öğretim sürecinin bu çerçevede sınırlandırılması dil öğretim sürecinin sınırlarını çizmeye yardımcıdır. Hedef dilde bilinmesi, öğretilmesi ve öğrenilmesi gereken kelimelerin belirlenmesi ve listelere dönüştürülmesi kimi zaman dil öğretim setlerini hazırlayanlar tarafından kimi zamansa öğreticilerin kendisi tarafından gerçekleştirilmektedir. Türkçe özelinde bu listelerin hazırlanmasında aşağıdaki hususlara dikkat edilmesi gerekmektedir:

- Seçilen kelimeler sözcük türlerine göre ve alfabetik olarak sınıflandırılmalıdır.
- Seçilen kelimelerle birlikte eşdizimli sözcüklerde verilmeli ve hâl ekleri sözcüklerin yanına belirtilmelidir.
- Fiil türündeki sözcükler mastar haliyle sunulmalıdır.
- Listelerde anlam bağlarına göre belli gruplar oluşturulmalı, anlam bağlantılı sözcükler bir arada listelenmelidir.
- Öğrenenlere verilecek liste ünitelere bölünerek hazırlanmalı ve üniteye başlamadan önce dağıtılmalıdır. Böylelikle öğrenenlerin kabarık bir listeye karşılaşılarak motivasyonlarının olumsuz etkilenmesinin önüne geçilmelidir.

2.9. Dört Kare Yöntemi

Dört kare yönteminde, öğrenenlerin hedef sözcüklerle hâlihazırda bildikleri kelimeler arasında anlamsal bağlantılar kurarak öğrenecekleri kelimelerin anlamını belirlemeleri ve bu yolla da sözcükleri öğrenmeleri amaçlanmaktadır. Bu yöntemde, hedef sözcüklerin anlamlarının yanı sıra çeşitli kullanım özelliklerinin sunulması ve örneklerle desteklenmesi sayesinde anlamlı öğrenme gerçekleşir. Ayrıca öğrenci kelimelerin hangi bağlamlarda kullanıldığını gözlemlemiş olur. Yöntemin uygulanışı şu şekildedir:

- Öncelikle hedef sözcükler belirlenir. Bu sözcüklerin belirlenmesinde kelime listelerinden yararlanılabilir.
- Daha sonra öğrenenlerden boş bir kâğıdı kare şeklinde dört eşit parçaya bölmesi istenir. Bu karelerden ilkinde hedef sözcük yazdırılır. Bu karede ayrıca kelimenin anlamını yansıtmayan bir cümle kurularak öğrenenlerden cümleyi yazmaları istenir. Bu şekilde sözcüğün dil bilgisel işlevinin ortaya konulması ve gösterilmesi amaçlanır.

- İkinci karede öğretmen hedef sözcüğün taşıdığı anlamı yansıtan bir bağlam yaratarak bunu öğrencilere yazdırır. Bağlamı oluşturan kısa metinde hedef sözcüğe mutlaka yer verilir. Yani metinde sözcüğün kendisi somut olarak bulunur.
- Üçüncü karede ise öğrenenlerden yine hedef sözcüğün anlamını yansıtan bir bağlam oluşturmaları ve ilgili sözcüğü mutlaka kullanmaları istenir.
- Dördüncü karede ise öğrenciler kendi ifadeleriyle hedef sözcüğün anlamını tanımlamaya çalışırlar ve bunu dördüncü kareye yazarlar.

2.10. Bağlam İpuçlarından Yararlanma Yöntemi

Bir dil birimini çevreleyen, ondan önce veya sonra gelen, birçok durumda söz konusu birimi etkileyen, onun anlamını, değerini belirleyen birim veya birimler bütünü (TDK, 2023) şeklinde tanımlanan bağlam kelime öğretimi sırasında öğrenenlerin etkili bir şekilde kullanabileceği bir araçtır. Bir kelimenin anlamı bilinmediğinde her zaman sözlüğe başvurmak veya bir bilene sormak hem mümkün olmamakta hem zaman kaybına yol açabilmekte hem de iletişimi olumsuz etkilemektedir. Bu açıdan kelimelerin içinde yer aldıkları bağlamda kazandıkları ve yansıttıkları anlam, bağlamı oluşturan diğer sözcüklerden hareketle kestirilebilir. Bir dili ana dili olarak konuşan insanların kendiliğinden sahip olduğu bu yetenek aynı dili yabancı/ikinci dil olarak öğrenenler için kazanılması gereken bir beceridir. Bağlam ipuçları dil öğrenenlere, okurken veya dinlerken karşılaştıkları ve bilmedikleri kelimelerin anlamını birtakım verilere dayanarak çıkarma olanağı verir. Bağlam ipuçları, bilinmeyen sözcüğün anlamı konusunda fikir yürütme imkânı tanıyan metnin görsellerini, anlatılanların zihinde oluşturduğu imajı, eş ve yakın anlamları sözcükleri, kendinden önce veya sonraki cümlede anlatılanları, içinde bulunduğu cümledeki örnekleri, metindeki tanımları, morfolojik parçaları, dil bilgisel özellikleri ve metnin genel havasını kapsamaktadır.

Öğrenenlere bu unsurların her birini nasıl kullanabileceğine yönelik özel bir eğitim verilmeli ve örnek uygulamalarla bu beceri otomatik hale getirilmelidir. Öğrenenler özellikle okuma etkinlikleri sırasında bilmedikleri bir kelime ile karşılaştıklarında duraksamak yerine doğal bir eğilimle bağlam ipuçlarını aramaya ve kullanmaya yönlendirilmeli ve bu arayış alışkanlık haline dönüştürülmelidir. Türkçe için en somut bağlam ipucu kök-ek-gövde ilişkisidir. Özellikle Türkçedeki türemiş sözcüklerin kök sözcükle anlam bağına büyük oranda koruması yapım eklerinin öğretimi sayesinde yabancı öğrenciler için bilinmeyen kelimelerin anlamını tahmin edilebilir kılmaktadır. Bu noktada yabancı öğrencilere yapım eklerinin kelime öğretimi çerçevesinde mutlaka öğretilmesi ve Türkçenin bu özelliğinden öğrenenlerin istifade ettirilmesi sağlanmalıdır. Bu konuda yapılan deneysel bir araştırmada yapım eklerinin Türkçe öğrenen yabancılarla öğretilmesi sonucu, öğrenenlerin kelime hazinesinin %21,97 oranında daha gazla genişlediği belirlenmiştir (Memiş, 2018). Bu öğretimin uygulanması ise ek-kök-gövde ilişkisi konusunda örnekler üzerinden farkındalık yaratmak, öğretilecek yapım eklerini ve örnek sözcükleri belirlemek, morfolojik analiz olarak adlandırılan yöntemi kullanılmak üzere sözcükleri çözümlemek ve kök ile yapım ekini tespit ettirmek, kök ve gövde arasındaki anlam ilişkisinin ortaya koyulmasını sağlamak ve düşünülen anlamın bağlam ile uygunluğunu kontrol etmek sıralamasında gerçekleştirilebilir.

2.11. Eş, Yakın ve Zıt Anamlı Sözcüklerle Kelime Öğretim Yöntemi

Dil eğitiminin temel ilkelerinden biri olan bilinenden bilinmeye doğru hareket etme ilkesine dayanan bu yöntemde öğrenenlerin sahip olduğu kelime bilgisi yöntemin birinci basamağını oluşturur ve öğretimin gerçekleşebilmesi için ön koşul olarak kabul edilir. Bu

öğretim mümkün olan sözcüklerde oldukça iyi bir zaman tasarrufu sağlamak ve bu yüzden yabancı/ikinci dil öğretiminde sıklıkla kullanılmaktadır. Şu anki öğretim uygulamaları, genellikle eş, yakın veya zıt anlam ilişkisi olan bir sözcükle karşılaşıldığında, bilinen sözcüğün öğrenenlere hatırlatılarak eş anlamlı, zıt anlamı şeklinde bir etiket ifadeyle yeni karşılaşılan sözcüğün öğretilmeye çalışılması biçiminde yürütülmektedir. Bu anlayış, açıklama ve öğretim kolaylığının yanı sıra zaman tasarrufu sağlamakla birlikte sözcük anlamlarının tam ve net olarak anlaşılmasını sağlayamadığı gibi sözcüklerin öğrenenler tarafından aktif bir şekilde kullanılabilmesine de herhangi bir katkı sunmamaktadır. Eş, yakın ve zıt anlamlı sözcüklerle yapılan öğretimin daha etkili hale getirilebilmesi için bu sözcükler belirlenerek resimli kartlar hazırlanmalı ve öğrenenlerin sözcüklerle karşılaşması beklenmeden doğrudan öğretime başlanmalıdır. Öğretim etkinliği ise sözcüklerin görselleriyle birlikte gerçekleştirilmeli ve kelimelerin konuşma ve yazma becerilerinde kullanılabilmesine fırsat sunacak nitelikteki etkinliklerle desteklenmelidir.

2.12. Resimle Kelime Öğretme Yöntemi

Yazılı sembollerle ifade edilen sözcüklerin somutlaştırılarak kolay anlaşılabilir kılınması amacıyla kullanılan resimlerle kelime öğretme yöntemi yabancı/ikinci dil öğretim sürecinde yaygın bir şekilde kullanılmaktadır. Ancak yabancı/ikinci dil olarak Türkçe öğretimi sürecindeki sınıf içi uygulamalar gözlemlendiğinde hem yoğunluk olarak hem de işlevsellik olarak bu yöntemden yeterince istifade edildiğini söylemek güçtür. Bunun nedeni yabancılarla Türkçe öğretimi özelinde karşılaşılan birçok sözcük için hazırlanmış uygun, yeterli ve nitelikli resimlerin olmamasıdır. Resimlerin bu süreçte kullanımı ile ilgili bir diğer sorun ise kelimelerin öğretiminde yalnızca resimlerin gösterilip anlamının söylenmesi ancak sonrasında resimlerin ve ilgili sözcüklerin kullanılarak herhangi bir etkinlik yapılmamasıdır. Resimlerin kullanıldığı ideal bir kelime öğretim uygulaması şu şekilde olmalıdır:

- Öncelikle öğretmen hedef sözcükleri ve bu sözcüklerin anlamını ve anlam bağlantılarını yansıtan resimleri seçerek sınıfa getirir.
- Daha sonra sözcükleri söylemeden anlamlarını yansıtan resimleri gösterir ve öğrenenlere resimleri incelemeleri için yeterli süreyi tanır. Maliyetten ve zamandan tasarruf etmek için resimlerin gösterimi projeksiyon kullanılarak yapılabilir.
- Resimleri incelendikten sonra öğrenenlerden resimde gördüklerini nesnelere belirtmeleri ve resmi kendi cümleleriyle betimlemeleri istenir.
- Daha sonra öğrencilere resimde ifade edilen durumu tek kelimedede toplayarak ifade etmeyi denemeleri söylenir.
- Son olarak verilmek istenen sözcük belirtilerek tahtaya yazılır ve öğrenenlerden kelime defterlerine bu sözcüğü ve tanımını yazmaları istenir.

2.13. Sözlükle Kelime Öğretim Yöntemi

Günümüzde yabancı/ikinci dil öğretiminde basılı sözlüklerin yerini mobil ve çevrimiçi sözlükler almış durumdadır. Türkçe öğrenenlerin sözlük kullanımları süreç içerisinde gözlemlendiğinde neredeyse hiçbir öğrenenin basılı sözlüklere başvurmadığı, bunun yerine akıllı telefon veya tabletler aracılığıyla çevrimiçi veya çevrimdışı sözlükleri tercih ettikleri görülmektedir. Türkçe öğrenenlerin sözlük kullanımı üzerine yapılan araştırmalarda (Kardaş, 2016; Tüm, 2012) da, öğrenenlerin büyük çoğunluğunun akıllı telefonlardaki iki dilli sözlükleri kullandıkları belirlenmiştir. Ancak Türkçe öğrenenler için hazırlanmış olan piyasadaki sözlüklere bakıldığında bu sözlüklerin öğretim amacıyla

kullanılabilir nitelikte olmadığı söylenebilir. Öğrenenlerin kullandıkları sözlükler genel itibarıyla bildikleri bir dil ile Türkçe arasında çeviri yapan ve kelimelerin yalnızca birinci anlamının verildiği, örnek cümlelerin ise vermediği sözlükler olduğu görülmektedir. Bu açıdan yabancı dil olarak Türkçe öğrenenler için özel olarak hazırlanmış hem basılı hem mobil hem de çevrimiçi sözlüklere ihtiyaç bulunmaktadır. Öğretim sürecinde sözlükten yararlanılmak istendiğinde ise öncelikle öğrenenlere sözlük kullanma eğitimi verilmeli; öğrenenlerin kullanacakları sözlüğün özellikleri dikkate alınarak neyi nasıl yorumlayıp değerlendirecekleri konusunda mutlaka bir yönlendirme yapılmalıdır. Öğrenenlere, bilmedikleri bir kelime için sözlüğe baktıklarında sözlükte verilen anlamla cümlenin geçtiği bağlamdaki anlamı arasında tutarlılık olup olmadığını kontrol etme alışkanlığı kazandırılmalıdır. Sözlük kullanımına izin verilen dil becerilerine ilişkin etkinliklerde ve kelime öğretim uygulamalarında sözlükten bakılan kelime tanımının olduğu gibi deftere yazılmaması sağlanmalıdır. Bunun yerine kelime defterlerine ilgili kelimeyi kendi cümleleriyle tanımlayarak yazması istenmelidir. Yazılan tanım veya açıklama ise öğretici tarafından kontrol edilmelidir.

2.14. Çeviri Yoluyla Kelime Öğretim Yöntemi

Çeviri yoluyla kelime öğretim yöntemi, bilinen iki dil arasında geçiş yaparak bir kelimenin diğer dildeki karşılığının söylenmesi yoluyla yapılan kelime öğretimidir. Günümüzdeki yabancı dil öğretim anlayışında fazla tercih edilmemesi tavsiye edilen çeviri yöntemi gerçek uygulamalarda işlevselliğini korumakta ve yoğun bir şekilde kullanılmaya devam etmektedir. Dil eğitim teorisyenleri bir alışkanlığa dönüşmesi durumunda kelimelerin dil becerilerinde kullanımına olumsuz etki edeceği varsayımından hareketle bu yöntemi sakıncalı bulmaktadırlar. Fakat gerçek dil öğretim koşulları düşünüldüğünde çeviri yöntemi tanım yapma, boşluk doldurma veya eş ve yakın anlamlı sözcük öğretme gibi yöntemlerden işlev bakımından çok da farklı değildir. Çeviri bir yöntem olarak kelime öğretimi için kullanıldığında ise öğretici kelimelerin anlamını doğrudan ve kısaca söyleyip geçmemeli, mutlaka birkaç cümleyle hem hedef dilde hem çeviri dilinde ilgili sözcüğün anlamını açıklamalıdır. Bu yöntemin sınırlılıkları ise şu şekildedir:

- Bazı kelimelerin her dilde karşılığı olmayabilir, bu yüzden sözcüklerin anlam katmanları da hesaba katıldığında bütün kelimelerin öğretiminde kullanılması mümkün değildir. (Örneğin, gönül)
- Yabancı dil sınıflarının genellikle farklı ana dili konuşuru bireylerden oluşması sebebiyle öğreticinin bütün dilleri bilmesi veya bilse bile bütün dillerde çeviri yapması ya da öğrenenlerden çeviri yapmalarının beklenmesi olası değildir. Bu durumlarda İngilizce dışındaki dillerin öğretimi sırasında aracı dil olarak İngilizcenin kullanılması yaygın bir eğilimdir. Fakat sınıftaki herkesin İngilizce bilmesinin mümkün olmadığı durumlar da sıklıkla oluşacağından çeviri yöntemi ancak sınırlı bir alanda kullanılabilir.
- Çeviri yönteminin kullanılabilmesi için hem öğreticinin hem de öğrenenlerin çeviri yapılacak dili iyi bilmesi gerekmektedir.
- İkinci bir dilde anlamı açıklanan kelimenin gerçekten anlamının tam olarak yansıtılıp yansıtılmadığı çoğunlukla belirsizdir. Bu açıdan somut anlamlı olan kelimeler dışındaki sözcüklerin öğretimi için yeterince uygun değildir.

3. PEKİŞTİRME YÖNTEMLERİ

3.1. Çözümleme ve Birleşim Yöntemi

Çözümleme bir bütünü parçalarına ayırarak inceleme; birleşim de birbiriyle ilişkili bilgileri bir bütün oluşturacak biçimde bir araya getirme anlamına gelir (Karadağ, 2019,

s. 68). Bu yöntemin dil öğretim sürecindeki kullanımı okuma ve dinleme metinlerinin çözümlenmesi ve çözümlenen bilgilerin konuşma ve yazma etkinliklerinde birleştirilmesi şeklinde gerçekleştirilir. Yabancı dilde öğrenciler tarafından muhatap olunan metnin çözümlenerek bilgilerin birleştirilebilmesi ilk derslerden itibaren başlar. Öğrenenler, basit bir diyalog metnini dahi anlamaya çalışırken metinde yer alan kelimelerin işaret ettiği durum veya olayla ilgili anlamsal çözümlenmeye girerek genellikle bu kelimeleri kendi dillerindeki anlamıyla ilişkilendirmeye çalışırlar. İlk etapta sözlük ve öğretici yardımına dayalı olarak sürdürülen bu süreç zaman içinde öğrenenlerin metin üzerinde kendi çözümlenmelerini yapabilecekleri seviyeye doğru gelişim gösterir. Öğrenenlerin hedef dille ilgili kelime hazinesi genişledikçe ve bilgisi arttıkça da çözümlenme ve birleşimler kelime düzeyinden cümle, daha sonra ise paragraf ve metin düzeyine çıkar. Bilinmeyen kelimelerin çözümlenmesi sürecinde öğrenen aktif bir çaba sarf ettiği için ilgili sözcüklerin öğrenimi daha kolay ve kalıcılığı da daha yüksek olmaktadır. Çözümleme ve birleşim yöntemi, kelimelerin metnin yapısında nasıl yer aldığı kavranmasına, metinde verilen telem düşüncenin oluşturulmasında kelimelerin işlevinin anlaşılmasına, kelimelerin birbiriyle anlamsal ilişkilerini ortaya çıkarılmasına, metinde yeni karşılaşılan kelimelerin anlamının çözümlenerek bu yolla kelime hazinesinin genişletilmesine (Karadağ, 2019, s. 69) yardım eder. Metinlerdeki kelimeler çözümlendikten sonra önceden öğretmen tarafından hazırlanan veya dil öğretim setinde sunulan hedef sözcüklerin kullanılmasına yönelik aktif katılımlı etkinliklerde de etkinliklerin türüne göre gerek öğretmen tarafından hazırlanan gerekse öğrencinin kendisinin seçeceği kelimelerin kullanılmasını yoluyla da birleşim süreci tamamlanır.

3.2. Boşluk Doldurma Yöntemi

Boşluk doldurma, kelime öğretimi çalışmaları arasında daha çok öğretilen sözcüklerin pekiştirilmesi sürecinde başvurulan ve öğrenenlerin önceden hazırlanmış boşluklara uygun kelimeleri yerleştirilmesi biçiminde uygulanan bir yöntemdir. Öğrencilerin bireysel olarak aktif olmasını gerektiren bu yöntem iki şekilde kullanılabilir. Bunlardan ilki belli hazır olarak verilen sözcüklerin uygun boşluklara getirilmesi şeklinde uygulanır. Burada seçilen sözcüklerin birbiriyle aynı konu çevresinden seçilmiş olmasına ve öğrenenlerin bu sözcüklerle daha önce karşılaşmış olmasına dikkat edilmelidir. İkinci tür uygulama türünde ise yalnızca cümleler ve cümleler içinde yer alan boşluklara yer verilirken sözcüklerin öğrenenin zihinsel sözlüğünden bulunarak boşluklara koyulması gerekmektedir. Burada dikkat edilmesi gereken nokta ise cümlelerin bir paragraf oluşturması ve aralarında anlam bağının olmasıdır. Ayrıca sözcük seçimine imkân verilmeyen boşluk doldurma etkinliklerinde öğrenenlere yeterli bağlamsal ipucu da muhakkak sunulmalıdır. Böylece öğrenenler daha önce karşılaştıkları ancak hatırlayamadıkları sözcükleri bağlamsal ipuçlarından yararlanarak bulabilir ve etkinliği tamamlayabilir. Bu türdeki boşluk doldurma etkinliği özellikle pasif kelime hazinesinde yer tutan kelimelerin aktif kelime hazinesine aktarılmasına önemli katkı sağlamaktadır. Boşluk doldurma yöntemi şarkı sözlerinden bazı kelimelerin silinerek dinleme sırasında tespit edilmesine yönelik olarak da uygulanabilmektedir.

3.3. Kelime ve Kavram Havuzundan Seçerek Kelime Öğretimi Yapma Yöntemi

Bu yöntemin uygulanabilmesi için öncelikle belli bir anlam ilişkisine sahip ve ortak bir konu etrafında kelime havuzu oluşturulmaya imkân tanıyan bir metin seçilmelidir. Bu metin dil öğretimi için özellikle oluşturulabileceği gibi sözü edilen niteliğe sahip otantik metinler arasından da seçilebilir. Kelime ve kavram havuzundan seçme ve bu yolla kelime öğretimine dayalı etkinliğin hazırlık aşamasında öğretmen havuza alacağı anlam bağlantılı kelimeleri belirlemeli ve metin üzerinde bu kelimeleri vurgulamalıdır. Metnin

okuma ve anlama çalışmalarının sonrasında uygulanmak üzere bu metinden seçilen kelimeler bir havuzda toplanmalı ve öğretim amacına uygun yazma ve konuşma etkinlikleri hazırlanmalıdır. Öğretim niteliği de taşıyan bu yöntem genellikle öğretilen kelimelerin pekiştirilmesi ve anlatım becerilerinde kullanılabilir hale getirilmesi amacıyla kullanılmaktadır. Yabancı/ikinci dil öğretiminde bu yöntem uygulanırken kelime ve kavram havuzuna alınacak kelime sayısı belirlenirken mutlaka seviye dikkate alınmalı ve öğrenenlerin bu kelimelerle daha önce karşılaştığından emin olunmalıdır. Yöntemde birinci araç olarak kullanılan kelime havuzunu ve buna dayalı yapılacak olan etkinliği desteklemek için seçilen kelimelerin anlamlarını ve anlam boyutlarını yansıtacak görsellere de yer verilmesi yöntemin etkisini artıracaktır. Öğrenenlerin yapacağı etkinlikteki sözcük seçiminde ise tüm kelimelerin kullanılması zorunlu tutulabileceği gibi verilen sözcükler arasından belirli bir kısmının kullanılmasına da müsaade edilebilir. Öğrenenlerin işini kolaylaştırmak ve yöntemin işlevselliğini artırmak için uygulama öncesinde mutlaka bir amaç ve konu belirlenmeli, yazılacak metinler veya yapılacak konuşmalar için öğrenenlere belli bir istikamet verilmelidir.

3.4. Kelimeleri Farklı Şekilde İfade Etme Yöntemi

Bu yöntemde öğrenenlere, konuşma ve yazma sırasında bilmedikleri veya hatırlayamadıkları bir sözcüğün yerine başka sözcük veya sözcükleri kullanma becerisi kazandırmak amaçlanmaktadır. Uygulama için eş, yakın ve zıt anlamlı kelimelerin öğretimi önem arz etmektedir. Normal ve üst düzey olarak iki zorluk seviyesinde gerçekleştirilebilen uygulamanın normal zorluk düzeyinde, içerisinde eş veya yakın anlamlı eşdeğeri bulunan sözcükleri barındıran cümleler verilir. Öğretici sınıf seviyesini dikkate alarak bu sözcükleri cümlede vurgulu bir şekilde gösterebilir. Daha sonra öğrencilerden bu cümledeki sözcükleri değiştirmeleri istenir. Değiştirilen sözcüklerle oluşturulmuş yeni cümle yazılı veya sözlü olarak paylaşılır ve cümlenin ilk ve son hali tahtaya yazılır. Zorluk seviyesi daha yüksek olan ikinci tür uygulamada ise kısa bir paragraf oluşturacak sayıda cümle öğrenenlere verilerek bu paragrafi yeniden oluşturmaları istenir. Burada verilen cümlelerde ise herhangi bir eş ve yakın sözcük olmamasına dikkat edilir varsa bile bu sözcükler vurgulanmaz. Son aşamada değişen sözcük sayıları belirlenir ve oluşturulan metnin işaret ettiği anlam ile verilen metnin anlamı arasındaki tutarlılık kontrol edilir.

3.5. Kelime Defteri Oluşturma Yöntemi

Kelime defterleri doğrudan bir öğretim yönteminden çok bireylerin öğrendikleri kelimeleri kaydetmelerine ve zaman zaman tekrar etmelerine fırsat sunan bir pekiştirme aracı olarak değerlendirilmektedir. Öğrenilen kelimelerin kişiselleştirilmesinin önünü açan kelime defterleri öğretim sürecinde hem derslerde geçen kelimelerin hem de ders dışında karşılaşılan kelimelerin kayıt altına alınmasında işlevsel olarak kullanılabilir. Bireylerin sözcükleri öğrenip hatırlayabilmesi için bir süre tekrara ve bu sözcükleri aktif bir şekilde kullanmaya ihtiyacı vardır. Kelime defterleri öğrenenlere bu imkânı sunması bakımından önemli bir araçtır. Yabancı/ikinci dil öğrenmeye başlayan ve yetişkin olan bireylerin neredeyse tamamı kendilerine bir kelime defteri alırlar ve önemli olduğunu düşündükleri kelimeleri karşılaştıkları andan itibaren ardı ardına yazmaya başlarlar. Bu anlayış çoğu zaman dil öğrenim süresi ilerledikçe işlevsiz hale gelir ve öğrenenler tarafından deftere önceden kaydedilen kelimeler tekrar tekrar yazılmaya başlar. Kelime defterlerinin etkili ve işlevsel olarak tüm dil seviyelerinde kullanılabilmesi için öğrenenlerin bazı hususlara dikkat etmesi ve öğreticiler tarafından yönlendirilmesi gerekmektedir. Bu hususlar şu şekildedir:

- Kelime defteri mutlaka belli bir düzen içerisinde oluşturulmalıdır. Bu düzen hem kelimelerin ilkyazımı sırasında sözcüklerin nereye yazılacağını belirleme hem de daha sonra bu sözcüklere ulaşma ve anlamlarını gözden geçirme sürecinde öğrenenlere kolaylık sağlamaktadır.
- Kelime defterinin oluşturulmasında kurulacak düzen dil düzeylerine, sözcük türlerine, tema ve konulara ve alfabetik sıraya göre şekillendirilebilir. Örneğin, A1 düzeyi, iletişim teması, tanışma konusu, fiiller şeklinde izlenen sıra, bu kategorinin altına yer alacak olan sözcüklerin de alfabetik sırada yazılmasıyla oluşturulabilir. Böylece ilerleyen zamanlarda bazı sözcükleri yeniden yazma sorunu da ortadan kalkmaktadır.
- Kelime defterleri öğrenenlerin kişisel sözlüğü niteliğindedir ve öğrenenlere kendi öğrenim sürecini yönetme fırsatı sunar. Bu açıdan deftere yazılacak olan anlam karşılıkları, kitabî tanımlardan çok bireyin kelimeyi öğrenip hatırlamasına yardımcı olacak en kısa ifadeden ve kendi cümlelerinden oluşturulmalıdır. Bu konuda öğrenenler yönlendirilmeli ve farkındalık oluşturacak şekilde kısa bir eğitime tabi tutulmalıdır.
- Kelime defterinde yer verilecek kelimelerin seçiminde öğrenenler özgür olmakla birlikte sözcüklerin defterde yer alma biçimi konusunda bir standardın olması önemlidir. Sözcüklerin birlikte kullanıldığı hâl eklerinin ve sözcük türünün belirtilmesi, somut ve soyut anlamın kodlanması, eş, yakın ve zıt anlamlı kelimelerin de madde başı kelimeyle birlikte kaydedilmesi ve sözcüklerin altına örnek cümle yazılması akla ilk gelenler standartlar arasındadır.
- Kelime defterlerinin her derste öğrenenlerin yanında bulundurulması da sınıfta bir kural olarak kabul edilmeli, defterlerin sürekli güncel tutulması ve zaman zaman tekrar amaçlı gözden geçirilmesi bir alışkanlığa dönüştürülmelidir.

3.6. Anlam Haritası Yöntemi

Anlam haritaları, bilginin görsel olarak temsil edilmesini ve kavramsal ilişkilerin resmedilmesini (Antonacci, 1991) sağlayan; metindeki ve/veya sözcük anlamları arasındaki ilişkilerin grafiksel olarak düzenlenmesine (Sinarta, Stahl-Gemake & Berg, 1984) dayanan bilgilerin grafikler şeklinde ve kategoriler halinde yapılandırılmasını (Heimlich & Pittelman, 1986) mümkün kılan bir yöntemdir. Anlam haritası yöntemi kullanılarak öğrenilen kelimelerin, çoğu zaman diğer öğrenim yöntemlerine göre zihindeki kalıcılığı daha yüksek olmaktadır. Bunun nedeni, anlam haritası oluşturan bireyin öğrenmeyi anlamlı bir aktiviteye dönüştürerek süreci yönetmesi ve sözcükler arasında yalnızca kendisine ait ve benzersiz olan kişisel anlam bağlantıları oluşturmasıdır. Ayrıca anlam haritası bireylere öğrendikleri kelimeleri pekiştirme ve anlamlı ilişkiler altında bütünleştirme fırsatı sunmaktadır. Yabancı/ikinci dilde kelime öğretimi uygulamalarında anlam haritası yönteminin etkili bir şekilde kullanılabilmesi için bir tema, konu veya bağlam etrafından toplanabilecek kelimelerin uygun bir yöntemle öğretilmiş olması gerekmektedir. Anlam haritası yönteminin sınıfta uygulanması ise öğreticinin hedef sözcükleri seçmesi bunlar arasından da bir sıralama seçimi yaparak sırayla tahtaya yazması şeklinde başlar. Tahtaya yazılan her kelime için, sözcük türüne ve anlamına uygun olacak biçimde betimleyici sorular da yazılabilir. Böylece öğrenenlerin bu sözcüğü diğer sözcüklerle hangi yönlerden ilişkilendirebileceği noktasında ipuçları verilmiş olur. Daha sonra öğrenenler merkezde bulunan hedef kelimenin zihinlerinde yarattığı anlam bağlantılarını sözcüğün etrafına yazarlar.

Sevgi dolu

Becerikli

Güzel yemek yapar

<i>Eş</i>	Kadın	<i>Fedakâr</i>
<i>Hayat arkadaşı</i>	<i>Merhametli</i>	<i>Bakımlı</i>

Bu yöntem hedefteki sözcüğü tanımlayan ilişkili sözcüklerin verilerek merkezde yer alan sözcüğü bulma biçiminde de eğlenceli bir etkinlik olarak uygulanabilmektedir.

3.7. Sözcük Ağları Yöntemi

Daha önceden öğrenilmiş olan kelimelerin çağrışım ve ipuçları kullanılarak hatırlanmasını ve pekiştirilmesini sağlamak üzere kullanılan sözcük ağları yöntemi bir açıdan anlam haritası yöntemine de benzemektedir. Öğrenilen kelimelerin pekiştirilmesinde işlevsel olan bu yöntemin uygulanmasında öncelikle hedef kelimeleri belirleyerek bir liste hazırlar ve bunlardan bir kısmını tema, konu ve çağrışım unsurlarını da dikkate alarak tahtaya yazar. Daha sonra öğrenenlerden bu sözcüklerin çağrıştırdığı diğer sözcükleri defterlerine yazmalarını ister. Sözcükler sırayla okunur ve öğrenenlerden hangi tema ve konu ile ilişkili oldukları konusunda fikir yürütmeleri ve bildirmeleri istenir. Son olarak öğretmenin elindeki liste ile öğrencilerin çağrışımlarından hareketle önerdikleri sözcükler karşılaştırılır. Listede olan ve olmayan sözcükler belirlenir. Bu yöntem, tahtanın ortasına bir öğrenci tarafından bir sözcüğün yazılması ve diğer öğrenenlerin de sırayla ve bu sözcükle ilişkili olan diğer sözcükleri tahtaya gelerek yazması ve oklarla birleştirmesi şeklinde de uygulanabilmektedir. Etkinlik sonrasında ise yazılan sözcükler havada bırakılmamalı, sözcükler mutlaka bir amaç ve konu doğrultusunda konuşma veya yazma etkinliğinde işe koşulmalıdır.

3.8. Eksik Harfleri Tamamlama Yöntemi

Daha önceden öğrenilmiş olan kelimeleri tekrar etmek ve pekiştirmek amacıyla zaman zaman başvurulabilecek bir yöntem olan eksik harfleri tamamlama yönteminin bir diğer amacı da özellikle bir dili yabancı/ikinci dil olarak öğrenenlerin sıklıkla sorun yaşadığı kelimelerin doğru yazımı ve doğru sesletilmesi konularında mesafe almalarına yardımcı olmaktır. Bu yöntemin uygulaması genellikle işlenen okuma metninin sonrasında yapılmaktadır. Metinde hedef sözcük olarak belirlenen ve öğrenenler için yeni ve zor sayılabilecek sözcüklerin pekiştirilmesi bu yolla sağlanmaya çalışılmaktadır. Bunun için seçilen sözcüklerin çoğunlukla sesli harfleri çıkarılıp yerine boşluk bırakılır. Öğrenenlerden bu boşluğa uygun sesli harfi getirmeleri istenir. Yöntemin zorluk seviyesi artırılarak eğlence amaçlı kullanımlarında ise sesli harflerin yanı sıra bazı sessiz harfler de silinerek etkinlik yaptırılabilir.

3.9. Heceleri Karıştırılmış Kelimeleri Düzenleme Yöntemi

Yabancı/ikinci dil öğretim setlerinde sıklıkla tercih edilen bu kelime pekiştirme yöntemi önceden öğrenilmiş olan kelimelerin tanınması sırasında geçen süreyi azaltmak, kelimelerin doğru yazımı için göz aşinalığı kazandırmak ve öğrenenlerin zihinlerini aktifleştirerek etkin katılımı sağlamak amacıyla kullanılır. Başlangıç seviyesinde iki heceli sözcüklerin hecelerinde yapılan yer değişikliği, dil seviyesi yükseldikçe üç, dört ve daha fazla sayıda hecenin karıştırılmasıyla devam eder. Burada öğrenenlerden beklenen önceden öğrenmiş oldukları sözcüklerin yazımını hatırlayarak doğru bir şekilde yazmalarıdır. Etkinliği daha eğlenceli hale getirmek için öğretici seçtiği sözcükleri tahtaya yansıtabilir ve önce söyleyenin puan veya ödül aldığı bir yarışma biçiminde bu yöntemi uygulayabilir. Bu yöntem aynı mantıkta harfleri karıştırılmış sözcüklerin doğru bir şekilde yazılması şeklinde de kullanılabilir.

3.10. Gruba Uymayan Kelimeyi Bulma Yöntemi

Öğretilen kelimelerin pekiştirilmesi, bu kelimelerin aynı kavram alanına girdiğinin hissettirilmesi, anlam bağlantılı kelimelerin zihinde ilişkilendirilmesi ve öğrenenleri bilgilerini kullanarak sınıflandırma yapmaya ve sorgulamaya yönlendirilmesi amaçlarıyla kullanılan bu yöntemde öğretici bir tema ve konu etrafında toplanabilecek ilişkili kelimeleri belirler. Bu kelimeleri dil seviyesine göre üçerli, dörderli, beşerli veya onarlı gruplara ayırır. Bu kelime gruplarının arasına ilişkisiz başka bir sözcük yerleştirir ve bunu tahtada yansıtılabilecek bir formatta etkinlik kâğıda dönüştürür. Öğrenenlere bu gruba uymayan sözcüğü tespit etmeleri ve bir kâğıda yazmaları söylenir. Daha sonra öğrenenlerden ilişkisiz olduğunu düşündükleri sözcüğü nedeniyle birlikte söylemeleri ve diğer sözcüklerin hangi konu çerçevesinde değerlendirdiklerini belirtmeleri istenir.

3.11. Kelimeleri Doğru Gruba Yerleştirme Yöntemi

Anlam ve konu bağlantılı kelimelerin öğrenenler tarafından doğru gruplara yerleştirilmesi esasına dayanan bu yöntem iki şekilde uygulanabilmektedir. Birinci tür uygulamada hedef sözcükler öğretici tarafından seçilerek karışık biçimde öğrencilere sunulur. Öğrencilerden bu sözcükleri çeşitli özelliklerine göre iki, üç veya dört grupta sınıflandırmaları istenir. İkinci tür uygulamada ise öğretmen tarafından belirlenen konu başlıklarına öğrenenler uygun konu ve anlam bağlantılı kelimeleri yazmaya çalışırlar. En çok kelimeyi doğru bir şekilde yazan öğrenenler ödüllendirilir. Bu yöntem öğrenilen sözcüklerin pekiştirilmesi, üzerinden zaman geçtikten sonra hatırlanması ve sözcükler arasındaki anlam ilişkilerinin daha iyi kavranması açısından işlevseldir. Dil bilimsel işlevi olan sözcüklerin pekiştirilmesinde de yararlanan bu yöntem örneğin zarfların hangi zamanlarla birlikte kullanıldığının alıştırmaları olarak uygulanabilir.

Aşağıdaki kelimeleri uygun olan zamanın karşısına yazınız.	
<i>Genellikle, dün, bugün, yarın, gelecek ay, geçen hafta, her zaman, biraz önce, seneye, geçende</i>	
Geniş Zaman	
Gelecek Zaman	
Geçmiş Zaman	

3.12. Eşleştirme Yöntemi

Yabancı/ikinci dilde kelime öğretimi çalışmalarında pekiştirme ve kontrol amacıyla sıklıkla kullanılan bu yöntem hâlihazırda öğrenenlerin kelime hazinesinde bulunan sözcüklerin çeşitli yönergeler doğrultusunda eşleştirilmesi biçiminde uygulanır. Etkinlikler öğretmen tarafından belirlenen bir grup sözcüğün resimlerle, tanımlarla, eş veya zıt anlamlılarıyla eşleştirilmesi şeklinde tasarlanır. Eşleştirme kâğıt üzerinde, hazırlanan resimli kartlarla, oklarla ve mobil uygulamalarla gerçekleştirilebilir. Dil öğretiminde sıklıkla kullanılan bu yöntemin daha işlevsel ve etkili biçimde uygulanması için seçilen sözcüklerin birbiriyle anlam ve konu bağlantılı olmasına özen gösterilmeli, eşleştirme sonrasında ise bu kelimelerle cümle kurma veya metin oluşturma etkinliği yapılmalıdır.

3.13. Kelimelere Tanım Yazma Yöntemi

Öğrenenlerin hedef sözcükleri kendi cümleleriyle tanımlama ve kaydetmeleri amacıyla uygulanan bu yöntem kelime defteri oluşturma yöntemi ile birlikte kullanılmalıdır. Bu yöntemde öğretmen tarafından seviyeye uygun olarak seçilen ve metin içinde daha önce okunmuş olan sözcükler öğrenenlere yazdırılır ve her bir sözcük için bir tanım oluşturmaları istenir. Tanım yazımı sırasında sözlük kullanımına izin verilmeyle birlikte

sözlüklerin hedef dilde açıklamalı olmasına dikkat edilir. Öğrenenlere ayrıca her sözcüğü bir cümlede kullanmaları ve bunu da yazmaları söylenir. Yapılan tanımlar ve cümleler son olarak sınıfla paylaşılır ve öğretmen tarafından kontrol edilir. Daha çok orta ve ileri düzey öğrenenler için uygun olan bu yöntem başlangıç düzeyinde tanım ve kelime eşleştirme biçiminde uygulanabilir.

3. 14. Verilen Tanımdan Hareketle Kelime Bulma Yöntemi

Öğrenenlerin seviyeleri dikkate alınarak yazılmış olan tanımların kullanılarak betimlenen veya açıklanan sözcüğü bulma şeklinde uygulanan bu yöntem bir tür tümdengelim uygulamasıdır. Genellikle isim türündeki sözcüklerin özelliklerinin sıfatlar ve eylemler kullanılarak betimlendiği etkinlikten pekiştirme amacıyla yararlanılmaktadır. Yöntem uygulanırken dikkat edilmesi gereken en önemli husus, verilecek tanımlarda geçen sözcüklerin ve dil bilimsel yapıların öğrenenler tarafından daha önce öğrenilmiş olmasıdır. Etkinlik sonrasında ise öğrenenlerden tanımları verilen sözcükleri tanımlarıyla birlikte kelime defterlerine yazmaları istenmelidir.

3.15. Oyunlarla Kelime Öğretim Yöntemi

Yabancı/ikinci dil öğretimi sürecinde genellikle daha önce öğretilen-öğrenilen kelimelerin eğlenceli bir atmosferde çalıştırılarak pekiştirilmesi amacıyla kullanılan oyunlar, öğrenenlere arkadaşlarıyla iletişim kurma fırsatı vermesi, dersi sıkıcı olmaktan çıkarması, öğrenilen kelimelerin baskı olmadan tekrar edilmesine imkân tanınması gibi nedenlerden ötürü önemli bir kelime öğretim aracı olarak kabul görmektedir. Bugüne kadar yapılan birçok araştırmada (Demirel, 2004; Dervişoğulları, 2008; Gülcü, 2015; Harrison, 1992; İzgören, 1999; Kara, 2010; Thornbury, 2002) yabancı/ikinci dilde oyunlarının kullanılmasının dil öğretimi sürecine ve dil becerilerinin gelişimine önemli katkılar sunduğu belirlenmiştir. Yabancı/ikinci dil öğretimi sürecinde oyunların kullanılmasının nedenleri şu şekildedir:

- Kelime oyunları mekanik pekiştirme ve tekrar etkinliklerini daha ilginç ve eğlenceli hale getirerek öğrenenlere istekli katılım ve etkili öğrenme fırsatı sunar.
- Oyunlar sayesinde öğrenenler arasında zorunlu ve olumlu bir iletişim ortamı kurulur ve utangaç öğrenciler bile bu iletişim ortamına katılmaktan çekinmezler. Üstelik bundan keyif alırlar.
- Oyunlar sözcüklerin daha kalıcı hale gelmesine, pekiştirilmesine ve daha kolay hatırlanmasına yardımcı olur.
- Oyunlar öğrenenlere kendi sözcük bilgileri ve kelime hazinesi gelişimleriyle ilgili gözlem yapma ve kendilerini değerlendirme verir. Bu açıdan oyunlar bir bakıma eğlenceli bir geri dönüt verme aracıdır.
- Çekingen bir mizaca sahip öğrenenlerin etkinliklere cesaretle katılımını sağlama noktasında yararlıdır. Öğrenenlerin oyunlar sırasında geliştirmesi umulan özgüvenin daha sonraki derslerde de ortaya çıkacağına inanılmaktadır.

Yabancı/ikinci dilde kelime öğretimi ve pekiştirme çalışmalarında kullanılacak oyunlarsa şunlardır:

3.15.1. Bulmaca

Seçilen kelimelerin belli bir mantık çerçevesinde soldan sağa ve yukarıdan aşağıya doğru yazılması için kutucukların doldurulması esasına dayanan bulmaca öğrenenlerin bildikleri kelimeleri tekrar etmelerine ve bazen de bilmedikleri kelimeleri öğrenmelerine

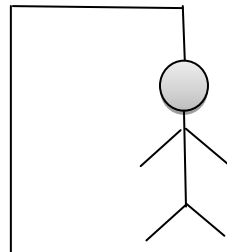
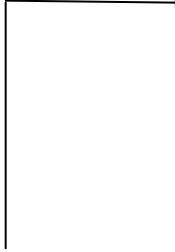
yardımcı olan eğlenceli bir oyun ve etkinliktir. Öğretmen bulmaca hazırlayarak sınıfta kullanmak istediğinde öncelikle mümkün merteye birbiriyle anlam ilişkisi ve konu bağlantısı bulunan sözcükleri seçerek bunların tanımlarını hedef kitlenin düzeyine göre kutucukların altına veya yanına yazar. İpucu olarak verilen tanımların yanı sıra dil öğrenenlerin işini kolaylaştırmak için görseller de kullanılabilir. Öğrenenlerin, doğru yazdıkları her bir kelimeyle birlikte diğer kelimeleri doğru yazma ihtimalleri artar. Öğrenenlerin seviyesine göre kutucuklarda bazı harfler hazır olarak da verilebilir. Bulmacalar sayesinde ünite boyunca karşılaşılan ve öğretimi yapılan sözcüklerin pekiştirilmesi eğlenceli bir şekilde yapılabilmektedir. Bulmacalar sözcüklerin tanımlarından yardım alınarak doldurulabileceği gibi eş ve zıt anlamlı kelimelerin ipucu olarak verilmesiyle de oluşturulabilir.

3.15.2. Adam Asmaca

Oyuncuların sırayla harf önererek hedefteki kelimeyi en kısa sürede tahmin etmeyi amaçladıkları bu oyunda her sözcük için öğrenenlerin 7 harf tahmininde bulunma hakkı vardır. Bu haklardan yalnızca biri sesli harf tahmini için kullanılabilir. Bir harf önerildiğinde eğer bu harf kelimeyi oluşturan harflerden biri değilse çizgi adamının uzuvlarını gösteren çizgiler ayaklarından başlanarak çizilir. Oyundaki hedef çizgi adam asılmadan önce kelimeyi doğru olarak tahmin etmektir. Sınıf iki gruba ayrılarak eğlenceli bir şekilde oynanan bu oyunda sözcük seçimi öğretmen tarafından yapılabileceği gibi grupların inisiyatifine de bırakılabilir.

Örnek kelime: *Sandalye*

_ a n d a _ y _

3.15.3. Tabu

Bu oyunun oynanabilmesi için öğretmen tarafından çeşitli sözcükler ve bu sözcüklerle ilişkili olan diğer sözcükleri seçilerek kart şeklinde hazırlanır. Öğrenenler gruplara ayrılır ve her grupta sırası gelen öğrenci tahtaya çıkarak kendi grubuna yasaklı sözcükleri kullanmadan hedef kelimeyi anlatmaya çalışır. Bu sırada diğer grup ise yasaklı kelimelerin kullanılıp kullanılmadığının takibini yapar. Gruplardan en çok sözcüğü doğru tahmin eden oyunu kazanır.

3.15.4. Tombala

Önceki ünitelerin okuma metinlerinde karşılaşılmış olan sözcükler arasından öğretmen 50 sözcük seçer ve bu sözcüklerden üzerinde yazılı olduğu ve farklı sözcükleri içeren tombala kartları hazırlar. Bu kartlara yazılacak sözcük sayısı öğrenenlerin dil düzeyine göre belirlenir. Örneğin A1 için 5, B1 için 10, C1 için 15 sözcük seçilebilir. Oyunun başlangıç aşamasında bu kartlar öğrenenlere rastgele dağıtılır ve öğretmen kelime havuzundan sözcükleri tek tek söylemeye başlar. Öğrenenler kendi kartlarında yazılı olan

sözcükleri duyduklarında bu sözcüğü işaretlerler. Karttaki sözcükleri ilk tamamlayan kişi oyunu kazanmak için bir şans yakalar. Bunun için kartındaki kelimeleri cümle içinde kullanması istenir. Eğer bu kelimelerin hepsini doğru bir şekilde cümle içinde kullanabilirse öğrenen oyunu kazanır ve ödüllendirilir. Bu oyun kartlarda yazılan sözcüklerin eş veya zıt anlamlısı söylenilerek de uygulanabilir.

3.15.5. Biten Sesle Başlama

Öğretmen uygun bir sözcük seçerek tahtaya yazar. Sonra öğrencilerden oturma düzenini takip ederek her birinin bir önceki arkadaşının söylediği kelimenin son harfiyle başlayan bir kelime söylemesi ister. 5 saniye içerisinde doğru harfle başlayan bir sözcük söyleyemeyen öğrenci oyun dışı bırakılır. Sona kalan öğrenen oyunu kazanır ve ödüllendirilir. Bu oyun sınıf eşit sayıda kişiden oluşan gruplara bölünerek de oynanabilmektedir.

3.15.6. Piramit

Öğretmen tahtaya sesli bir harf yazar ve öğrenenler de bu sesi ellerinde kâğıda yazarlar. Daha sonra öğretmen öğrenenlerden verilen sesi kullanarak her satırda aşağıya doğru genişleyecek ve her satıra bir yeni harf gelecek şekilde anlamlı sözcükler yazmalarını ister. Bu sözcüklerden her biri bir önceki sözcükten bir harf fazla olacaktır. Sözcükler alt alta yazılmaya devam ettikçe ise ortaya bir piramit çıkacaktır. En çok katlı piramidi oluşturan öğrenen oyunu kazanmaktadır. Oyun bireysel olarak oynanabildiği gibi grupların yarıştığı bir formatta da oynanabilmektedir. Yabancı/ikinci dil öğrenenler için orta ve ileri düzeylerde kullanılmaya uygundur.

Örnek:

A	A	A
A Ç	A K	A R
A Ç I	T A K	A R I
A Ç I K	T A K I	S A R I
K A Ç I K	T A K I M	S A R I K

3.15.7. Dakikada Kaç Kelime

Öğretmen bir harf seçerek tahtaya yazar ve öğrencilerden bu sesle başlayan bildikleri kelimeleri bir kâğıda yazmalarını ister. Öğrenenlerden en fazla kelimeyi yazan öğrenci oyunu kazanır ve ödüllendirilir. Bu oyun grup olarak da oynatılabilir. Oyunun amacı çağrışım yoluyla öğrencilerin pasif ve aktif kelime hazinesinde bulunan sözcükleri herhangi bir bağlamla sınırlandırmadan hatırlamasını sağlamak ve bu yolla sözcüklerin unutulmamasına katkı sunmaktadır.

3.15.8. Yüz İfadesiyle Anlat

Öğretmen yüz ifadesiyle anlatılabilecek sözcükleri belirleyerek küçük kâğıtlara yazar. Bu sözcükler genellikle duygu durumunu belirten sıfatlardan oluşmaktadır. Kâğıtlara yazılan sözcükleri bir torbaya koyar ve sınıfı iki gruba ayırır. Gruptaki öğrenciler aralarından bir anlatıcı seçerler. Anlatıcılar sırayla torbadan bir kâğıt seçerler ve kâğıtta yazan sözcüğü gruplarına anlatmaya çalışırlar. Her sözcüğün doğru tahmin edilebilmesi için 10 saniye süre verilir. En çok kelimeyi bilen grup yarışmayı kazanır.

Oyun için örnek kelimeler: mutlu, üzgün, sinirli, yorgun, şaşkın, uykulu, korkmuş, hasta, gururlu, tedirgin, utanmış, sevinçli, kıskanç, umutlu, umutsuz, meraklı, kibirli, aşık, alçakgönüllü vb.

3.15.9. İsim, Şehir, Yemek

Öğretmen sınıfı uygun sayıda gruba ayırır. Daha sonra tahtaya isim, şehir, turistik yer, yemek, yiyecek, renk ve tat yazar. Bu oyun sırasında sınıfta herkes tarafından görülebilen bir Türkiye haritasının bulundurulması yerinde olur. Gruplardan tahtadaki sıralamayı bir kâğıda yazmaları ve her bir başlık için öğretmenin vereceği harf ile başlayan bir özel isimle birlikte aynı harfle başlayan bir şehir seçerek bu şehirde meşhur olan turistik bir yapı ile yemek ve yiyeceği ve bu yiyeceğin rengini ve tadını yazmaları istenir. Başlıkların altına yazılan her doğru sözcük için 10 puan verilir. Oyun sonunda puanlar toplanır ve en yüksek puanı alan grup oyunu kazanır.

Örnek tablo ve puanlama

İsim	Şehir	Turistik Yer	Yemek	Yiyecek	Renk	Tat	Puan
Mehmet	Mersin	Kız kalesi	-	Cezerye	Turuncu	-	50
Ahmet	Adana	-	Kebap	Şalgam	Kırmızı	Acı	60
Betül	Bursa	Uludağ	İskender	Kestane şekeri	Kahverengi	Tatlı	70

3.15.10. Sözcük Türetme

Öğretmen hedef bir sözcük seçerek bu sözcüğün harflerini karıştırır ve tahtaya yazar. Öğrencilerden bu harfleri kullanarak mümkün olduğunca fazla sayıda sözcük yazmaları istenir. Öğrenenlere bir sesli ve/veya bir sessiz harf kullanabilmeleri için izin verilebilir. Fiil türündeki sözcüklere mastar eklemeye gerek olmadığı söylenir. Verilen belirli bir süre içerisinde en fazla kelime türeten öğrenen oyunu kazanır.

Örneğin, **yakın** sözcüğünün harfleri *ı, a, y, k, n* şeklinde karıştırılır. Bu harflerle yazılabilecek bazı muhtemel sözcükler *yak-, yan-, yık-, kay-, kuy-, kan-, kan, ay, an, ak, ayı, yakı, kayın, yakın vb.* şeklindedir.

3.15.11. Karşıtını Söyle

Uygun kelimelerin seçimi ve küçük kâğıtları yazılması oyunun hazırlık sürecinde öğretmen tarafından gerçekleştirilir. Bu sözcükler sıfat ve fiil türünde olmakla birlikte bazı isimler de yansıttıkları anlam bağlamı dolayısıyla kelime havuzuna seçilebilir. Kâğıda yazılan sözcükler karışık biçimde öğrenenlere dağıtılır. Öğrenciler sırayla elindeki kâğıtlarda yazılan sözcükleri seslendirmeye başlarlar. Bir sözcük söylendiğinde o sözcüğün zıt anlamlısının yazılı olduğu kâğıdı elinde tutan öğrenci de zıt anlamlı kelimeyi seslendirir.

Oyun için örnek kelimeler: kolay x zor, alçak x yüksek, ince x kalın, zayıf x şişman, çalışkan x tembel, açmak x kapatmak, gelmek x gitmek, doğru söylemek x yalan söylemek, çıkmak x inmek, kaldırmak x indirmek, geçmek x kalmak, inmek x binmek, konuşmak x dinlemek vb.

3.15.12. Dokunarak Tahmin Etme

Hedef sözcüklerden sınıf ortamına getirilebilecek nitelikte olanlar öğretmen tarafından ders öncesinde sınıf ortamına getirilir ve öğrencilerin göremeyeceği şekilde masanın altına

veya bir kutunun içine yerleştirilir. Daha sonra öğrenenler nesnelere bulduğu yere gelerek her seferinde bir nesneye dokunarak ne olduğunu tahmin etmeye çalışırlar. Dil seviyesine göre öğrenenlerden doğrudan nesnenin ne olduğunu söylemeleri yerine bu nesneyi tarif etmeleri de istenebilir. Bu tarif neye benzediği, şeklinin nasıl olduğu, hangi malzemelerden olduğu, ne amaçla kullanıldığı gibi hususları kapsayabilir. Kazanan veya kaybedenin olmadığı bu oyunda amaç eğlenerek ve somutlaştıırarak kelime pratiği yaptırmaktır.

Kullanılabilecek nesnelere: kalem, telefon, kol saati, gözlük, havlu, diş fırçası, kokulu sabun, tarak, gibi kişisel eşyalar, oyuncak hayvanlar, gerçek meyveler ve sebzeler, paketli gıdalar, ders araç gereçleri vb.

3.15.13. Çizilen Resimden Anlamı Bulma

Öğretmen hedef kitlenin dil seviyesine göre çizime uygun olan çeşitli sözcükler seçerek bunları bir kâğıda yazar ve kutuya ya da torbaya atar. Sınıftaki öğrenenleri iki gruba ayırır ve gruptaki öğrenenler kendi aralarında çizimi iyi olan bir arkadaşlarını çizer olarak seçerler. Bu öğrenenler sırayla kutudan bir kâğıt seçerek üzerinde yazılı olan kelimeyi tahtaya çizerler. Çizerlerin grubundaki öğrenenler ise bu resimde anlatılmak istenen kelimeyi tahmin etmeye çalışırlar. Sözcük ilk tahminde bilirse 3 puan, ikinci tahminde bilirse 2 puan ve üçüncü tahminde bilirse 1 puan kazanılır. Üç tahminde de kelime bulunamazsa diğer gruba bir tahmin hakkı verilir ve doğru tahmin onlara 1 puan kazandırır. En çok puanı toplayan takım oyunu kazanır.

Çizim için uygun olan kelimeler: kardan adam, gökdelen, yağmur, hamile, hasta, kaza, dost, kütüphane, hastane, yürümek, koşmak, yarışmak, atlamak, oynamak, dinlenmek, binmek, yaz, kış, manav, hemşire, tatil, hayvanlar, sebzeler, meyveler vb.

SONUÇ

Yabancı/ikinci dil öğretiminin en temel bileşenlerinden olan kelime öğretimine yönelik dil öğretimi sürecinde gerçekleştirilen tüm uygulamalar açıklama, öğretim ve pekiştirme başlıkları altında ele alınabilmektedir. Dinleme, izleme veya okuma metinlerinde geçen veya herhangi bir dil etkinliği sırasında öğrenciler tarafından anlaşılmayan ya da bilinmeyen bir sözcüğün anlamı öğreticiler tarafından açıklanmak istediğinde işe koşulan tüm eylem ve etkinlikleri içeren “açıklama yöntemleri”, “ilgili kelimeyi karşılayan nesnenin sınıfa getirilerek gösterilmesi; jest ve mimiklerin kullanılarak hedef sözcüğün açıklanması; uygun olan sözcüklerin çizim yoluyla sunulması; özellikle bir tema etrafında toplanan ve eşdizimli sözcüklerin öğretiminde otantik materyallerden elde edilen resim, afiş ve posterlerin kullanılması; özel olarak seçilmiş kelime grupları için hazırlanmış kelime kartları veya internet tabanlı etkileşimli uygulamaların sürece dahil edilmesi; hedef sözcüklerin öğretiminde eş, yakın ve zıt anlam ilişkilerinin kurulması ve bunun bir araç olarak da işe koşılması; öğrenenler tarafından bilindiğinden emin olunan sözcüklerin yeni öğrenimler için yardımcı araç olarak kullanılması; kök-ek-gövde ilişkisiyle kelime anlamlarının tahmin edilebilmesine yönelik morfolojik farkındalık eğitim ve alıştırılmalarının yapılması; iki dilli ve hedef dilde yazılmış sözlüklerden yararlanılmasının sağlanması; öğrenenlerin ana dilinde veya araç dil olarak kullanılabilen bir dilde hedef sözcüğün anlamının doğrudan verilmesi” gibi uygulamaları kapsamaktadır.

Belirlenmiş olan bir temadaki sözcükleri veya kelime listeleri doğrultusunda ya da takip edilen öğretim setinin içerdiği kelime öğretim etkinliklerini gerçekleştirmek amacıyla yapılabilecek olan etkinlikleri kapsayan “öğretim yöntemleri”, “soru-cevap; dramatisasyon;

beyin fırtınası; kavram haritası; not alma; bağlamda arama; farklı anlamlara dikkat çekme; kelime listesi oluşturma; dört kare; bağlam ipuçlarından yararlanma; eş, yakın ve zıt anlamlı sözcükleri kullanma; resimleri ve sözlüğü araç olarak kullanma ile çeviri yoluyla kelime öğretimi” şeklindeki etkinlik yol ve araçlarını içermektedir.

Gerek doğrudan gerek dolaylı gerekse rastlantısal öğretim/öğrenim yoluyla öğrenenler tarafından kazanılmış olan veya buldukları düzey itibarıyla öğrenilmiş olması beklenen kelimelerin yabancı/ikinci dil öğretimi sürecinde pekiştirilerek kalıcı hale getirilmesi amacıyla gerçekleştirilen tüm etkinlikleri kapsayan “pekiştirme yöntemleri”, “çözümleme ve birleşim; boşluk doldurma; kelime ve kavram havuzundan seçerek sözcük öğretimi yapma; kelimeleri farklı şekillerde ifade etme; kelime defteri oluşturma; anlam haritası; sözcük ağları; eksik harfleri tamamlama; heceleri karıştırılmış kelimeleri düzenleme; gruba uymayan kelimeyi bulma; kelimeleri doğru gruba yerleştirme; kelime eşleştirme; tanım yazma; verilen tanımdan hareketle kelime bulma ve oyunlarla kelime öğretimi” gibi birçok uygulama, etkinlik, yöntem ve tekniği içermektedir.

Alan yazından (Stahl & Fairbanks, 1986; NICHD, 2000; Elleman, Lindo, Morphy, & Compton, 2009; Marulis & Neuman, 2010; Kansızoğlu, 2017) ulaşılabileceği ve bu çalışmada sunulduğu üzere yabancı/ikinci dil öğretiminin söz varlığını geliştirme etkinlikleri kapsamında ve bu etkinlikleri oluşturan açıklama, öğretim ve pekiştirme basamaklarında kullanılabilecek birçok farklı yöntem bulunmaktadır. Sözü edilen bu yöntemler, öğretim sürecindeki yabancı/ikinci dil öğretim yaklaşımının belirlenmesinde ve öğretim programı ile öğretim setleri hazırlanmasında göz önünde bulundurulmalı ve bu faktörlere göre şekillenen öğretim sürecinde öğrenenlerin hazır bulunuşlukları, kelimelerin tematik, sıklık, zorluk ve yapısal özellikleri, öğretim ortamının uygunluğu, etkinliklerin niteliği gibi hususlar dikkate alınarak uygun olan kelime öğretim yöntemleri tercih edilmelidir.

Kelime öğretim yöntemlerinden hangilerinin ne zaman kullanılacağını yabancı/ikinci dil öğretimi açısından etkileyen en öncelikli unsurlar öğrenenlerin buldukları dil düzeyi, hedef kitlenin yaşını da içeren bilişsel gelişim özellikleri ve seçilecek yöntemin hedef sözcüğün öğretimi, açıklanması veya pekiştirilmesi için uygunluğudur. Klasik dil öğretiminin öğretim setlerinin takibine bağlı olarak yürütülen doğası düşünüldüğünde, özellikle yabancı/ikinci dil öğretim setlerini hazırlayanların bu faktörleri dikkate alarak kitapları hazırlamaları, yabancı/ikinci dil öğretim merkezlerindeki müfredat planlayıcılarının bu hususları hesaba katarak hazırlıklarını yapmaları ve öğreticilerin ise öncelikle tüm bu yöntemleri bilme sorumluluklarını yetire getirerek sözcük-yöntem-etkinlik eşleştirme konusunda plan yapmaları ve zaman içerisinde sezgisel bir seçim becerisi geliştirmeleri önem arz etmektedir.

Alan yazındaki incelemelerde belirtildiği üzere dil öğretimine ayrılan kısıtlı süre, bir ders saatinde öğretilen/öğrenilebilecek sözcük sayısı, doğrudan öğretime uygun kelime sayısı, hazırlanmış materyal eksikliği (Memiş, 2018) gibi nedenler yüzünden öğretim setlerinde kelime hazinesini geliştirme etkinliklerine yeterince yer veril(e)mediği, ayrıca kitaplarda kelime öğretim yöntemlerinin çeşitliliği bakımından kitaplarda bir yetersizlik bulunduğu tespit edildiğinden bu eksikliği gidermek konusundaki sorumluluk yabancı/ikinci dil öğretiminde görev alan öğretmenlere düşmektedir. Bu bakımdan kelime öğretim yöntemleri, lisans eğitimi sırasında yabancı/ikinci dil öğretimi alanında çalışması muhtemel bölümlerde okuyan öğretici adaylarına mutlaka tanıtılarak öğretilmeli, yabancı/ikinci dil öğreticilerinin eğitimi sertifika programlarına bir ders olarak eklenmeli ve ilgili yöntemlerin dil-edebiyat bölümlerinden yabancı dil öğretimi sahasına geçiş yapanlara muhakkak hizmet içi bir eğitim kapsamında öğretimi gerçekleştirilmelidir.

Öğrenenlerin hedef dildeki bilgi düzeyleri ve öğrenim ihtiyaçları sebebiyle temel (A1-A2) ve temel-orta (B1) seviyede daha çok öğretim yöntemlerinin, orta-ileri (B2) ve ileri (C1) seviyede ise açıklama yöntemlerinin yoğunluklu olarak işe koşulması; pekiştirme yöntemlerinin ise öğrenenlerin ihtiyacı dikkate alınarak kelime öğretimine ayrılan zaman dilimi ve dil öğretiminden arta kalan süreler el verdiğince temel (A1) seviyeden ileri (C1) seviyeye doğru azalan bir sıklıkta kullanılması uygun olacaktır.

Kelime öğretim yöntemlerin hangisinin nerede, ne zaman ve ne kadar kullanılacağı ile ilgili araştırmaların bir bileşeni olarak alan yazında tartışılmasına konu olan ve şu ana kadar henüz üzerinde tam bir uzlaşma tesis edilememiş bir husus da sözcüklerin sıklık, düzeye uygunluk, yapısal ve semantik özelliği gibi faktörler dikkate alınarak oluşturulmuş öğretilen kelimeler listesidir. Özellikle Türkçenin yabancı/ikinci dil olarak öğretiminde eksikliği hissedilen bu durumun yapılacak çalışmalarla çözüme kavuşturulması dil öğretim sürecinde kullanılacak kelime öğretim yöntemlerinin etkisini artıracak ve bunlara uygun dil öğretim materyallerinin hazırlanarak sayısının çoğalmasını sağlayacaktır.

KAYNAKÇA

- Antonacci, P. A. (1991). Students search for meaning in the text through semantic mapping. *Social Education*, 55(3), 174-194.
- Coady, J. (1993). Research in ESL/EFL vocabulary acquisition: Putting it in context. İçinde T. Huckin, M. Haynes, & J. C. (Eds.), *Second language reading and vocabulary learning* (s. 3-23). Norwood: NJ: Ablex.
- Demirel, Ö. (2004). *Yabancı dil öğretimi*. Ankara: Pegem Akademi Yayıncılık.
- Dervişoğulları, N. (2008). *Yabancı dil olarak Türkçe öğretilen sınıflarda oyunlarla sözcük öğretimi*. (Yayınlanmamış yüksek lisans tezi). Ankara Üniversitesi, Ankara.
- Elleman, A., Lindo, E., Morphy, P., & Compton, D. (2009). The impact of vocabulary instruction on passage-level comprehension of school-age children: a meta-analysis. *Journal of Educational Effectiveness*, 2, 1-44.
- Ellis, N. C. (1994). Implicit and explicit language learning – An overview. İçinde Ellis, N. C. (Ed.), *Implicit and explicit learning of languages* (s. 1-31). London: Academic Press.
- Graves, M. (2006). *The vocabulary book: Learning & instruction*. Newark, DE: International Reading Association.
- Gülcü, İ. (2015). *Yabancı dil olarak mobil destekli Türkçe kelime öğretimi*. (Yayınlanmamış doktora tezi). Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi, Çanakkale.
- Güneş, F. (2013). *Türkçe öğretimi, yaklaşımlar ve modeller*. Ankara: Pegem Akademi.
- Harmer, J. (1991). *The practice of English language teaching*. London: Longman.
- Harrison, B. (1992). *Active teaching and learning approaches in science*. Londra: Collins Educational.
- Heimlich, J. E., & Pittelman, S. V. (1986). *Semantic mapping: classroom applications*. Newark, DE: International Reading Association.
- Hermann, F. (2003). Differential effects of reading and memorization of paired associates on vocabulary acquisition in adult learners of English as a second language. *TESL-EJ*, 7(1), 1-16.
- Hulstijn, J. (2003). Incidental and intentional learning. İçinde Doughty, & L. (Eds.), *The handbook of second language acquisition* (s. 349-381). Malden: Blackwell.
- İzğören, M. K. (1999). *Oyunlarla dil öğretimi*. Ankara: Academy Plus.

- Kansızoğlu, H. B. (2017). Kelime öğretim yöntemlerinin kelime hazinesinin gelişimindeki etkisinin karşılaştırılması: meta analitik bir değerlendirme. *International Online Journal of Educational Sciences*, 9(3), 821-841.
- Kara, M. (2010). Oyunlarla yabancılara Türkçe öğretimi. *TÜBAR*, 17, 407-421.
- Karadağ, Ö. (2019). *Kelime öğretimi*. Ankara: Pegem Akademi Yayıncılık.
- Karatay, H. (2007). Kelime öğretimi. *Gazi Üniversitesi Gazi Eğitim Fakültesi Dergisi*, (27), 141-153.
- Kardaş, D. (2016). Türkçe öğrenen yabancı öğrencilerin sözlük kullanma tutum ve alışkanlıkları üzerine bir araştırma. *Milli Eğitim*, 210, 508-519.
- Marulis, L. M., & Neuman, S. B. (2010). The effects of vocabulary intervention on young children's word learning: a meta-analysis. *Review of Educational Research*, 80(3), 300-335.
- Memiş, M. R. (2018). Kelime hazinesi ve yabancı dilde kelime öğretimi üzerine. *Turkish Studies*, 13(19), 1273-1289.
- Memiş, M. R. (2018). The relationship between vocabulary learning strategies and vocabulary of learners of Turkish as foreign or second language. *Educational Policy Analysis and Strategic Research*, 13(4), 164-185.
- Memiş, M. R. (2018). Yapım eki öğretiminin Türkçeyi yabancı dil olarak öğrenenlerin kelime hazinesi üzerindeki etkisi. *Çukurova Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 47(2), 439-491.
- Memiş, M. R. (2019). Kelime öğretim stratejileri ölçeği: geliştirme, geçerlik ve güvenirlik çalışması. *Turkish Studies*, 14(4), 2579-2593.
- Nagy, W. E. (1997). On the role of context in first and second language vocabulary learning. İçinde N. Schmitt, & M. M. (Eds.), *Vocabulary: Description, acquisition, pedagogy* (s. 64-83). Cambridge: Cambridge University Press.
- National Institute of Child Health and Human Development. (2000). *Report of the national reading panel: Teaching children to read: An evidence-based assessment of the scientific research literature on reading and its implications for reading instruction: Reports of the subgroups*. Washington, DC: Author.
- Nation, P. (2001). *Learning vocabulary in another language*. Cambridge: Cambridge University Press.
- Schmitt, N. (2007). Current perspectives on vocabulary teaching and learning. İçinde Cummins, J. & C. D. (Eds.), *International Handbook of English Language Teaching* (s. 827-841). Berlin: Springer US.
- Sinatra, R. C., Stahl-Gemake, J., & Berg, D. N. (1984). Improving reading comprehension of disabled readers through semantic mapping. *Reading Teacher*, 38(1), 22-29.
- Smith, C. B. (1997). *Vocabulary instruction and reading comprehension*. Online: ERIC Digest.
- Stahl, S. A., & Fairbanks, M. M. (1986). The effects of vocabulary instruction: A model-based meta-analysis. *Review of Educational Research*, 56, 72-110.
- Thornbury, S. (2002). *How to teach vocabulary*. Bluestone Press.
- Tüm, G. (2012). Impact of dictionary type and usage to enhance Turkish vocabulary in teaching Turkish as a foreign language. *Turkish Studies*, 7(4), 3013-3023.
- Türk Dil Kurumu. (2023). *Güncel Türkçe sözlük*. Erişim bağlantısı: <https://sozluk.gov.tr>
- Wode, H. (1999). Incidental vocabulary acquisition in the foreign language classroom. *Studies in Second Language Acquisition*, (21), 243-258.